

Közzététel: 2020. január 14.

A tanulmány címe:

**A bírói munka hatékonyságának vizsgálata a befejezett ügyek pertartamán keresztül**

Szerzők:

**ÖRKÉNYI LÁSZLÓ**, a Fővárosi Ítéltábla bírója

E-mail: drorkenyi3@gmail.com

**PARLAGI MÁTYÁS**, a Fővárosi Törvényszék kollégiumvezető-helyettes bírója

DOI: <https://doi.org/10.20311/stat2020.1.hu0062>

**Az alábbi feltételek érvényesek minden, a Központi Statisztikai Hivatal (a továbbiakban: KSH) *Statisztikai Szemle* c. folyóiratában (a továbbiakban: Folyóirat) megjelenő tanulmányra. Felhasználó a tanulmány vagy annak részei felhasználásával egyidejűleg tudomásul veszi a jelen dokumentumban foglalt felhasználási feltételeket, és azokat magára nézve kötelezőnek fogadja el. Tudomásul veszi, hogy a jelen feltételek megszegéséből eredő valamennyi kárért felelősséggel tartozik.**

1. A jogszabályi tartalom kivételével a tanulmányok a szerzői jogról szóló 1999. évi LXXVI. törvény (Szt.) szerint szerzői műnek minősülnek. A szerzői jog jogosultja a KSH.
2. A KSH földrajzi és időbeli korlátozás nélküli, nem kizárólagos, nem átadható, térítésmentes felhasználási jogot biztosít a Felhasználó részére a tanulmány vonatkozásában.
3. A felhasználási jog keretében a Felhasználó jogosult a tanulmány:
  - a) oktatási és kutatási célú felhasználására (nyilvánosságra hozatalára és továbbítására a 4. pontban foglalt kivétellel) a Folyóirat és a szerző(k) feltüntetésével;
  - b) tartalmáról összefoglaló készítésére az írott és az elektronikus médiában a Folyóirat és a szerző(k) feltüntetésével;
  - c) részletének idézésére – az átvevő mű jellege és célja által indokolt terjedelemben és az eredetihez híven – a forrás, valamint az ott megjelölt szerző(k) megnevezésével.
4. A Felhasználó nem jogosult a tanulmány továbbértékesítésére, haszonszerzési célú felhasználására. Ez a korlátozás nem érinti a tanulmány felhasználásával előállított, de az Szt. szerint önálló szerzői műnek minősülő mű ilyen célú felhasználását.
5. A tanulmány átdolgozása, újra publikálása tilos.
6. A 3. a)–c.) pontban foglaltak alapján a Folyóiratot és a szerző(ke)t az alábbiak szerint kell feltüntetni:

„*Forrás: Statisztikai Szemle* c. folyóirat 98. évfolyam 1. számában megjelent, **Örkényi László, Parlagi Mátyás** által írt, **'A bírói munka hatékonyságának vizsgálata a befejezett ügyek pertartamán keresztül'** című tanulmány (link csatolása)”

7. A Folyóiratban megjelenő tanulmányok kutatói véleményeket tükröznek, amelyek nem esnek szükségképpen egybe a KSH vagy a szerzők által képviselt intézmények hivatalos álláspontjával.

Örkényi László – Parlagi Mátyás

## A bírói munka hatékonyságának vizsgálata a befejezett ügyek pertartamán keresztül

### Studying judicial efficiency based on time to final disposition of judicial proceedings

ÖRKÉNYI LÁSZLÓ, a Fővárosi Ítéletábla bírása  
E-mail: drorkenyi3@gmail.com

PARLAGI MÁTYÁS, a Fővárosi Törvényszék kollégi-  
umvezető-helyettes bírása

Az igazságszolgáltatás működésének megítélése szempontjából kiemelt jelentőséggel bír a bírósági eljárások időtartama. Kérdés, hogy e tekintetben vannak-e különbségek az ügyek, ügytípusok vagy az egyes szervezeti egységeken belül tevékenykedő bírák között. Ha igen, akkor ez utóbbi összefüggésbe hozható-e az adott bíró működésének – öt éven túl folyamatban levő ügyeinek aránya alapján megítélt – hatékonyságával, szakmai színvonalával? Mindennek kiemelt jelentősége van az e tárgyban meghozandó igazgatási intézkedések tartalma szempontjából. A kérdés eldöntése érdekében a szerzők statisztikai módszerekkel elemezik a Fővárosi Törvényszék polgári elsőfokú csoportjának bírái által befejezett, meghatározott tárgyú peres ügyeket. Arra a következtetésre jutnak, hogy az ügyek, ügytípusok és bírák között is vannak különbségek a perek befejezéséhez szükséges időtartam tekintetében, de az egyes bírókra jellemző esetleg hosszabb pertartamok nem feltétlenül a munkavégzés eltérő hatékonyságának következményei, hanem azok valamilyen más, a vizsgálat során ismeretlenül maradt tényezővel hozhatók összefüggésbe.

TÁRGYSZÓ: bírósági statisztika, pertartam, hatékonyság

The length of judicial proceedings is of paramount importance for judging the functioning of the judiciary. The question is whether there are differences between cases, case types, or judges within an organizational unit. If so, can the latter be related to the efficiency and professional level of the judge's performance assessed according to the proportion of cases pending over five years? This is of immense importance for the content of the administrative measures to be taken on this subject. In order to decide the issue, statistical cases of a particular subject are analysed by the judges of the Civil Court of the Metropolitan Tribunal that have completed these cases. It is concluded that there are differences between cases, case types, and judges in terms of the time needed for the completion of the proceedings, but the possibly longer case lengths of certain judges are not necessarily the result of different work efficiency, but of some other kind unknown.

KEYWORD: judicial statistic, judicial proceeding duration, efficiency

A jogkereső állampolgár számára az igazságszolgáltatás működésének – a bírósági döntések megalapozottsága mellett – egyik legfontosabb paramétere a bírósági perek időtartama (pertartama). Érthető módon a fél számára kiemelten fontos, hogy a keresetlevele vagy az ellene emelt vád tárgyában mennyi időn belül születik végleges döntés. Ez a peres fél által a keresetlevél vagy a vádlott által a vádirat benyújtásától a jogerős ítélet (érdemi döntés) megszületéséig számított, a „per tartamaként” megélt idő jelentősen eltér (hosszabb) az OBH (Országos Bírósági Hivatal) által közzétett<sup>1</sup> bírósági statisztikákból kiolvasható<sup>2</sup> átlagos pertartamtól. Ennek oka egyrészt az, hogy az ügyviteli szabályok az ún. ügyviteli befejezések<sup>3</sup> által több, statisztikailag külön ügyként megjelenő<sup>4</sup> és egyenként rövidebb időtartamú szakaszra szabdalják a fél számára az indulástól az érdemi döntés meghozataláig egybefüggőnek tűnő elsőfokú pert. Másrészt a bírósági statisztikában nemcsak az érdemi döntéssel befejezett perek szerepelnek, hanem ezek a statisztikai értelemben külön ügyként megjelenő és jellemzően rövidebb idő alatt, de csak ideiglenesen, ügyvitelileg befejezett ügyek is. Ezáltal a befejezett ügyek ügyforgalmi statisztikákból kiolvasható átlagos időtartama rövidebb. A jogerős döntés megszületéséhez pedig számos esetben másodfokú eljárásra is szükség van, ami további időt vesz igénybe, eltolva ezáltal a tényleges befejezés fél által észlelt időpontját. A bírósági eljárások időtartama tehát összetett, többféle módon definiálható fogalom, és számítása is eltérő lehet; de akárhogyan is határozzuk azt meg, minden érintett számára az a jó, ha a pertartam minél rövidebb.

<sup>1</sup> Az OBH rendszeresen közzéteszi honlapján az általa gyűjtött bírósági ügyforgalmi adatokat (<https://birosag.hu/ugyforgalmi-adatok>).

<sup>2</sup> A közzétett adatok között található információk a befejezett ügyek időtartam szerinti megoszlására vonatkozóan is. Így például 2010-ben a Fővárosi Törvényszéken, akkori nevén Fővárosi Bíróságon 6 163 elsőfokú polgári peres ügyet fejeztek be. Ezek közül az eljárás időtartama 1 825 ügynél 0–3 hónap, 1 006 ügynél 3–6 hónap, 1 129 ügynél 6–12 hónap, 985 ügynél 1–2 év, 597 ügynél 2–3 év, 621 ügynél 3 évnél hosszabb volt. A megadott intervallumok középtételeit és a 3 évnél hosszabb ügyeknél egységesen 4 évet figyelembe véve az átlagos pertartam 13,44 hónapnak tekinthető.

<sup>3</sup> A bírósági ügyviteli szabályairól szóló 14/2002. (VIII. 1.) IM rendelet (a továbbiakban: BÜSZ) 39. §-ának (2) bekezdése értelmében például tárgyalás felfüggesztése, szünetelés, félbeszakadás stb. Ezek közös jellemzője, hogy az ügy statisztikai és ügyviteli szempontból befejezettnek minősül, de érdemét illetően nincs még döntés; ezért a fél számára általában nem jelenti ügye végleges befejeződését.

<sup>4</sup> A BÜSZ 2. §-ának 12. pontja ugyanis kimondja, hogy nemcsak a bíróságon előzmény nélküli irat (tipikusan a keresetlevél vagy a vádirat) a kezdőirat, hanem az is, amely törvény értelmében érdemben vagy ügyviteli szempontból befejezett ügyben új eljárás lefolytatását, a már befejezett ügygel kapcsolatban önálló intézkedést vagy valamely kérelem önálló elintézését igényli. Az ügyvitelileg befejezett ügyben érkezett ilyen utóiratot (kezdőiratként kezelendő irat) ezért új számmal kell lajstromozni, azaz annak alapján statisztikailag önálló, új ügy fog keletkezni.

## 1. Elméleti háttér

Az eljárások mielőbbi – ésszerű időn belül való – befejezése iránti igény nemcsak méltányolható elvárás, hanem az emberi jogok és az alapvető szabadságok védelméről szóló, Rómában, 1950. november 4-én kötött egyezményben (a továbbiakban: egyezmény) garantált<sup>5</sup> olyan alapvető emberi jog, amely később, éppen az egyezményre hivatkozással<sup>6</sup> közvetlen módon is megjelent a hazai jogrendszerben<sup>7</sup>. A polgári perrendtartásról szóló korábban hatályos 1952. évi III. törvénynek (a továbbiakban: Pp.) az 1999. évi CX. törvény 2. §-a által módosított 2. §-a pedig ennek érvényre juttatását a polgári peres eljárások tekintetében<sup>8</sup> a bíróság feladatává tette. Időközben pedig alkotmányos alapjoggá vált az ésszerű időn belül lefolytatott peres eljáráshoz való jog<sup>9</sup>. A bíróságoknak és a bírácoknak tehát immár két évtizede normatív kötelessége törekedni az eljárások ésszerű időn belül történő befejezésére.

Az eljárások időtartama tekintetében jelentős javulás történt az utóbbi években<sup>10</sup>, de továbbra is számottevő különbségek vannak az egyes bíróságok között<sup>11</sup>. A különbségek felszámolása, azaz az előbb említett alkotmányos alapjog mindenhol egyformán történő érvényre juttatása – a joghoz jutás biztosítása az ország minden részében, minden állampolgár számára azonos módon – a központi bírósági igazgatás egyik legnehezebb feladata<sup>12</sup>.

A bírósági eljárások időtartama – kiemelt társadalmi jelentősége miatt – más országokban is az igazságügyi-igazgatási tárgyú kutatások középpontjában áll, vizsgálják azt időbeli változása (*Weatherburn–Fitzgerald* [2015]), területi különbségei

<sup>5</sup> Az egyezmény 6. cikkének 1. pontja kimondja, hogy mindenkinek joga van arra, hogy ügyét a törvény által létrehozott független és pártatlan bíróság tisztességesen, nyilvánosan és ésszerű időn belül tárgyalja, illetve határozatot hozzon polgári jogi és kötelezettségei tárgyában vagy az ellene felhozott büntetőjogi vádak megalapozottságát illetően. (Kihirdette az 1993. évi XXXI. törvény.)

<sup>6</sup> Lásd a bíróságok szervezetéről és igazgatásáról szóló korábban hatályos 1997. évi LXVI. törvény (a továbbiakban: Bszi.) 9. §-ához fűzött miniszteri indoklást.

<sup>7</sup> A Bszi 9. §-a szerint mindenkinek joga van ahhoz, hogy bírói útra tartozó ügyét független és pártatlan bíróság tisztességes eljárás során, ésszerű határidőn belül bírálja el.

<sup>8</sup> A Pp. 2. §-ának (1) bekezdése értelmében a bíróságnak az a feladata, hogy – összhangban az 1. §-ban foglaltakkal – érvényesítse a feleknek a jogviták elbírálásához, valamint a perek tisztességes lefolytatásához és ésszerű időn belüli befejezéséhez való jogát.

<sup>9</sup> Magyarország Alaptörvényének XXVIII. cikk (1) bekezdése kimondja, hogy mindenkinek joga van ahhoz, hogy az ellene emelt bármely vádat vagy valamely perben a jogait és kötelezettségeit törvény által felállított, független és pártatlan bíróság tisztességes és nyilvános tárgyaláson, ésszerű határidőn belül bírálja el. (Hatályos 2012. január 1. óta.)

<sup>10</sup> Az 1. lábjegyzetben ismertetett adatforrásból származó adatokból a 2. lábjegyzetben ismertetett módszerrel számítva a befejezett törvényszéki elsőfokú polgári perek időtartamának országos átlaga a 2010. évi 11,16 hónapról 2017-re 9,24 hónapra csökkent.

<sup>11</sup> A befejezett törvényszéki elsőfokú polgári perek időtartamának átlaga 2017-ben a Budapest Környéki Törvényszéken 11,63 hónap, míg a Gyulai Törvényszéken mindössze 5,37 hónap volt.

<sup>12</sup> A bíróságok szervezetéről és igazgatásáról szóló 2011. évi CLXI. törvény 76. §-ának (4) bekezdése.

(Sipes *et al.* [1988]) és az eljárás egyéb jellemzőivel való korrelációja szempontjából (Wan–Weatherburn [2017]). Az eddigi hazai vizsgálatok azonban nem az eljárások abszolút, naptári napokban kifejezhető időtartamára fókuszáltak, hanem például a (büntető-) ügyekre fordított, érdemi ügyintézői munkaórában meghatározható időtartamon keresztül a büntetőeljárás egyes szakaszainak, illetve egészének költségösszefüggéseit kívánták feltárni (Kövér [2002]). Saját korábbi kutatásaink (Örkényi [2013]) szintén inkább az egyes ügyekre fordított bírói munkaidő meghatározását és a kezdőiratok egyes jellemzőiből mint független változókból kiinduló előrejelző modell felépítésének lehetőségét elemezték annak érdekében, hogy minden egyes bírósági ügyszakhoz hozzákapszolható legyen egy súlyszám, amely árnyaltabban képes kifejezni az ügy komplexitását és várható bírói munkaidőigényét, mintha minden ügyet egyformának tekintünk és csak „darab-darab” alapon vesszünk számba.

A bírósági statisztikai adatszolgáltatás aggregált adatokat tesz közzé, ezért az eljárások időtartama tekintetében a szervezeti egységeken belül mutatkozó esetleges különbségek a nyilvános adatokból nem látszanak. Igazgatási és szakmai tapasztalatok alapján azonban úgy érzékeljük, hogy egyes szervezeti egységeken belül az azonos ügyszakba<sup>13</sup> tartozó egyes bírák (tanácsok)<sup>14</sup> között is jelentős különbségek vannak az eljárások időtartamát illetően. Két, ugyanazon bíróság ugyanazon ügyszakában folyó eljárás időtartamában – akár többszörös – különbségek is lehetnek. Ez ugyanolyan jelentőséggel bír az állampolgár számára, mint a szervezeti egységek közötti különbségek. Az ő érdeke ugyanis nem csak az, hogy az ország más részein élőkkel azonos kondíciók mellett pereskedhessen. Fontos számára az is, hogy az adott szervezeti egységen belül, ahová a hatásköri és illetékességi szabályok alapján tartozik, bármelyik oda beosztott bíró elé is kerüljön az ügye, ugyanannyi időn belül, ugyanolyan szakmai színvonalú ítéletet kapjon. E probléma kezelése viszont már a helyi igazgatási vezetők feladata. Nekik kell biztosítaniuk azt, hogy az adott szervezeti egységben szolgálatot teljesítő valamennyi bíró ugyanolyan feltételek között, ugyanannyit, ugyanolyan szakmai színvonalon dolgozzon, azaz az állampolgárok ügyeit hasonló átfutási idő alatt intézze.

Minden vezetői döntésnek, így a helyes bírósági igazgatási eszköz kiválasztásának is feltétele a megoldani kívánt probléma okainak pontos ismerete. Az adott esetben tehát a bírósági vezetőknek tudniuk kell, hogy mi okozza az egyes ügyek, az egyes ügytípusok és az egyes tanácsok között az eljárások időtartamában mutatkozó különbségeket.

Ha minden külső feltétel azonos, akkor alappal valószínűsíthető, hogy az egyes tanácsokon belül keresendő a pertartambeli esetleges különbséget eredményező ok.

<sup>13</sup> A BÜSZ 2. §-ának 22a. pontja szerint az ügyszak a bírósági jogalkalmazásra tartozó ügycsoportok jogág szerinti vagy az adott jogágon belül az eljárásban részt vevő személyek szerinti egysége (büntető, katonai büntető, büntetés-végrehajtási, szabálysértési, polgári, gazdasági, közigazgatási, munkaügyi).

<sup>14</sup> A két fogalmat a BÜSZ és a bírósági szaknyelv is szinonimaként használja.

Ez a helyzet jellemzi a kisebb bírósági szervezeti egységet, ahol az alacsony bírói létszám miatt nincs lehetőség specializációra, automatikus (véletlenszerű) az ügyek elosztása<sup>15</sup> az egy-egy ügyszakon belül dolgozó tanácsok között. Ebben az esetben az ügyszakon belül dolgozó bírák mindegyike hosszabb távon ugyanannyi és ugyanolyan összetételű ügyeket kap. Ezért, ha az egyes tanácsok eltérő idő alatt fejezik be az ügyeiket, akkor feltételezhetjük, hogy a különbség oka bennük (eltérő szakmai felkészültségükben, rátermettségükben, képességeikben, alkalmasságukban, gyakorlati idejükben) keresendő.

Nagyobb szervezeti egységekben azonban a szakmai színvonal emelése és az eljárások gyorsítása érdekében az igazgatási vezetés érthetően általában törekszik a specializációra, azaz arra, hogy az egyes tanácsok szakosodjanak, és csak egy bizonyos vagy néhány típusú ügyet tárgyaljanak, így nagyobb gyakorlatot, elmélyültebb tudást szerezve, hatékonyabban tudják intézni azokat. Ebből következően viszont a külső feltételek nem feltétlenül teljesen azonosak minden tanács számára, mert tudjuk, hogy az egyes ügyek befejezéséhez szükséges munkaidő az ügy tárgyától függően lényegesen eltérhet (Örkényi [2013]). Az a tanács, amelyik önként – vagy vezetői döntés alapján – a bonyolultabb, nehezebb jogi megítélésű, ezért több munkaidő-ráfordítással befejezhető ügyekre specializálódik, és abból ugyanannyit kap, mint a többiek a könnyebben befejezhető ügyekből, nyilván hosszabb átlagos idő alatt fejezi be az ügyeit. Tehát nem feltétlenül a tanácsok belső jellemzői okozzák az ügyek befejezéséhez szükséges idő tekintetében az egyes tanácsok között esetleg jelentkező különbségeket, hanem azoknak az eltérő külső körülmények is okai lehetnek. A problémát a Fővárosi Törvényszék polgári elsőfokú csoportján (a továbbiakban: csoport) keresztül vizsgáltuk meg, amely létszáma és ügyforgalma alapján az ország egyik legnagyobb, azonos ügyszakba tartozó ügyeket intéző szervezeti egysége<sup>16</sup>. Emiatt működésére jellemző a tanácsok erős specializációja és ennek következményei. Ezen túlmenően a csoport a vizsgált időszakban és az azt megelőző egy, másfél évtizedben az ország leginkább túlterhelt ügyszaka volt (Örkényi [2010]). A vizsgált időszakban ideérkezett a törvényszéki elsőfokú polgári peres ügyek több mint egyharmada, de az OBH által közzétett adatok alapján például 2010-ben azok 42,5 százaléka (!). A vizsgált időszakban (nem egy időpillanatban) a csoportban 43 tanács működött, ám a létszám még így is alatta maradt az országosan ilyen ügyeket intéző bírák ügyérkezésarányos részének.

A vizsgálatot az indokolta, hogy az igazgatási vezetés tapasztalatai alapján az érkező és a folyamatban maradt peres ügyek összes számának csökkenése ellenére a várakozásoknál lassabban haladt a hosszabb pertartamú folyamatban levő ügyek számának csökkenése. Az ügyforgalom mérséklődésének remélt kedvező hatásai

<sup>15</sup> BÜSZ 2. §-ának 19. pontja: ügyelosztás a Bszi. 9-11. §-ában megjelölt ügyelosztási rendnek megfelelően az ügyben intézkedni, eljárni jogosult kijelölése. Az igazgatási szaknyelvben a szignálás kifejezés használatos.

<sup>16</sup> Ez a csoport törvényszéki elsőfokú hatáskörbe tartozó – túlnyomórészt peres – polgári ügyeket intéz.

tehát elsősorban az egyébként is rövidebb pertartamú ügyek körében jelentkeztek, de kevésbé voltak érezhetőek a már hosszabb ideje folyamatban levő, „rég” ügyek esetében. A várakozásokkal ellentétben a munkateher normalizálódása nem eredményezte az 5 éven túli folyamatos ügyek számának azonnali és erőteljes csökkenését. Összességében – és különösen néhány tanács esetében – továbbra is számottevő és esetenként emelkedő részét képezték ezek az ügyek a folyamatban maradtaknak. Jelentős különbségek mutatkoztak továbbá a csoportban jogerős elsőfokú ítélettel befejezett, meghatározott – jogilag bonyolultabb megítélésű – ügyminőségbe<sup>17</sup> tartozó (egészségügyi kártérítési<sup>18</sup>, biztosító elleni kártérítési<sup>19</sup>, tulajdonjogi<sup>20</sup> és vagyonszociális<sup>21</sup>) perek (a továbbiakban: perek) pertartama között.

Ezeket az ügyeket a szakma azért tartja bonyolultabbnak, mert azt tapasztaljuk, hogy általában sokkal hosszabb ideig tartanak. Ennek nyilvánvaló és elsődleges oka az, hogy szinte valamennyi ilyen ügyben szakértői bizonyításra van szükség<sup>22</sup>. Az egészségügyi kártérítési és a biztosító elleni kártérítési perek esetében ez tipikusan – sok esetben különböző orvostudományi területeken tevékenykedő több – orvosszakértő kirendelését jelenti, akiknek a végzett orvosi beavatkozások orvosszakmai szempontok szerinti szakszerűségét, az elszenvedett egészségkárosodások tényét, körét és mértékét illetően kell nyilatkozniuk. De – tipikusan a biztosító elleni kártérítési perekben – számos esetben gépjárműműszaki szakértő kirendelése is szükséges, mert az ilyen perek az esetek túlnyomó részében személyi sérüléssel járó közlekedési balesetek jogkövetkezményeinek levonását célozzák, ahol a baleset körülményei, műszaki mechanizmusa és a gépjárműben keletkezett károk összege is vitás szokott lenni. A tulajdonjogi és vagyonszociális perekben pedig igazságügyi ingatlanforgalmi szakértő kirendelése szinte mindig mellőzhetetlen a per tárgyat képező, illetőleg a házassági vagy élettársi vagyonszociálisba tartozó ingatlan(ok) jelenlegi vagy valamely múltbeli időpontra irányadó forgalmi értékének meghatározása érdekében. A felek által elvégzett beruházások műszaki tartalmának

<sup>17</sup> A bíróságok egységes iratkezelési szabályzatáról szóló 17/2014. (XII. 23.) OBH utasítás 3. § 44. pont: az ügyminőség a polgári, gazdasági, közigazgatási és munkaügyi peres és nemperes ügyszakban a pertárgynak statisztikai adatszolgáltatási célú egysége.

<sup>18</sup> Többnyire egészségügyi intézmények ellen indított, a betegellátással kapcsolatban elszenvedett károk megtérítése iránt indított perek, melyeket a köznyelvben „műhibaperként” emlegetnek.

<sup>19</sup> Az esetek túlnyomó részében közlekedéssel összefüggő felelősségbiztosítási jogviszony alapján, biztosítótársaság ellen indított kártérítési perek.

<sup>20</sup> Főként ingatlanon fennálló, de az ingatlan-nyilvántartásba be nem jegyzett tulajdonjoggal kapcsolatos vagy ingatlanon fennálló közös tulajdon megszüntetése iránti perek.

<sup>21</sup> Házastársak vagy élettársak közös vagyonának megosztása iránti perek.

<sup>22</sup> A Pp. 177. §-ának (1) bekezdés első mondata szerint, ha a perben jelentős tény vagy egyéb körülmény megállapításához vagy megítéléséhez olyan különleges szakértelem szükséges, amellyel a bíróság nem rendelkezik, akkor a bíróság – a § (2) bekezdésének első mondata alapján – a szakértői névjegyzékben szereplő igazságügyi szakértőt, szakvélemény adására feljogosított gazdasági társaságot, szakértői intézményt vagy külön jogszabályban meghatározott állami szervet, intézményt, szervezetet, szakértőt rendel ki szakértőként.

értékelése, költségeinek számszerűsítése igazságügyi építész szakértő feladata. Nem nehéz belátni, hogy a szakértői vélemény elkészítéséhez szükséges tényállás feltárása, a szakértő kirendelése, a szakvélemény elkészítése, valamint annak a felek és a bíróság általi értelmezése, értékelése, szükség esetén kiegészítettése jelentős időt igényel. Mindez halmozottan jelentkezik, ha a perben több különböző szakértő kompetenciájába tartozó szakkérdés is felmerül.

A rendelkezésre álló információk szerint a csoport bizonyos tanácsainak (C, DZ, H, L, O, Ú, V, Y és Z jelű tanácsok<sup>23</sup>, a továbbiakban együtt: vizsgált tanácsok) relatíve lényegesen több ilyen tárgyú, 5 évnél régebben indult pere volt, mint a csoport többi tanácsának (A, Á, B, CS, D, E, É, F, G, GY, I, Í, J, K, LY, M, N, NY, Ó, Ö, Ő, P, Q, R, S, SZ, T, TY, U, Ü, Ű, W, X és ZS jelű tanácsok, a továbbiakban együtt: kontrollcsoport). A tanácsok – igazgatási vezetés általi – vizsgált csoportba való sorolására kizárólag az alapján került sor, hogy a megelőző évek adatai szerint – arányában vagy abszolút számban – általában mennyi haladta meg az 5 évet az adott tanács folyamatban levő ügyei közül. A feladat a már előre kialakított csoport vizsgálata és a többiekkel való összehasonlítása volt. Az 5 év igazgatási szempontból sarkalatos időtartam, mert akkor automatikusan<sup>24</sup> soron kívülé<sup>25</sup> válik az ügy. Az Emberi Jogok Európai Bírósága pedig ilyen pertartam esetén szinte minden esetben elmarasztaló határozatot hoz az állammal szemben arra hivatkozással, hogy az állam szerveként eljáró bíróság megsértette a félnek az eljárás észszerű időn belüli befejezéséhez való jogát.

A vizsgálat lefolytatását megelőzően az volt a feltételezés, hogy a vizsgált tanácsoknál azért sok az 5 éven túli ügy, mert azok lassabban fejezik be a korábbiakban megjelölt tárgyú ügyeiket. Felvetődött ezért valamilyen igazgatási intézkedés meghozatalának szükségessége annak érdekében, hogy az érintett tanácsoknál és ezáltal a csoportban is csökkenjen az 5 évet meghaladó ügyek aránya. A probléma összetettsége, a meghozandó intézkedések lehetséges következményei azonban a helyzet okozta cselekvési kényszer ellenére is arra ösztönözték a bírósági vezetést, hogy a probléma pontos okainak feltárása és a helyes megoldás megvalósítása érdekében vegye

<sup>23</sup> A bíróságok egységes iratkezeléséről szóló, korábban hatályos 4/2002. OIT (Országos Igazságszolgáltatási Tanács) szabályzat 3. §-ának 19. pontja szerint az ügyszám az ügy azonosítására szolgáló megjelölés. A szabályzat 32. §-ának (2) bekezdése alapján a bíróság elnöke elrendelheti, hogy az ügyszám előtt az eljáró tanács számát – 1-gyel kezdődő folyamatos számozással – arab számmal is tüntessék fel (pl. 5.P.21.402/2001.). A csoportban a Fővárosi Törvényszék elnökének rendelkezése alapján alkalmazzák a tanácsok arab számmal történő megkülönböztetését. A teljes anonimitás érdekében azonban a vizsgálat során a csoport tanácsait megkülönböztető arab számokat véletlenszerűen a tanácsokhoz rendelt nagy betűkkel helyettesítettük.

<sup>24</sup> Az ítéletábrákon, a megyei (fővárosi) bíróságokon, valamint a helyi és munkaügyi bíróságokon folyamatban levő ügyekben az eljárások észszerű határidőn belüli befejezése érdekében szükséges vizsgálatok és tájékoztatás rendjéről szóló 129/2009. (VII. 7.) OIT határozat 2. pontja kimondja, hogy az 5 éven túli ügyeket soron kívül kell intézni.

<sup>25</sup> A BÜSZ 33/A. §-ának (1) bekezdése értelmében a soronkívüliség az ügynek a rendes ügymenetből történő kivételét jelenti. A soron kívül intézendő ügyben – ha jogszabály eltérően nem rendelkezik – minden intézkedést haladéktalanul kell megtenni.



igénybe a statisztika eszköztárát is a hagyományos, rutinszerű igazgatási ellenőrzési és vizsgálati módszerek mellett.

Kutatásunk célja ezért az volt, hogy választ kapjunk a következő kérdésekre:

– Van-e valós különbség az egyes perek között a befejezésükhöz szükséges időtartam tekintetében? Ha van, mekkora, illetve milyen eloszlást mutatnak az ügyek pertartamuk szerint?

– Van-e különbség e tekintetben az egyes tanácsok vagy a tanácsok egyéb szempontok alapján kialakított csoportjai, valamint az egyes ügyminőségekbe tartozó ügyek között? Ha van, akkor vajon egyenletesen oszlanak-e el a különböző idő alatt befejeződő ügytípusok az egyes tanácsok vagy a tanácsok egyéb szempontok szerint kialakított csoportjai között?

– Összefüggésbe hozható-e a tanácsok előtt folyamatban maradt 5 éven túli perek magasabb aránya az általuk befejezett ügyek hosszabb pertartamával?

## 2. Alkalmazott módszer

A lajstromból<sup>26</sup> kigyűjtöttük a 2012. január 1. és 2017. március 15. között jogerős ítélettel befejezett perek minősített érkezésének<sup>27</sup> és az elsőfokú ítélet meghozatalának időpontját, az ügyet befejező tanács számjelét, valamint az egyes ügyekhez tartozó ügyminőséget<sup>28</sup>. Az adatbázisból előbb kiszűrtük a nyilvánvalóan téves adatrögzítés eredményeként bekerült adatokat, majd javítottuk őket, vagy ha ez nem volt lehetséges, az adott ügyet kihagytuk a vizsgálatból. A minősített érkezéstől az elsőfokú ítélet meghozataláig eltelt időt tekintettük elsőfokú pertartamnak (a továbbiakban: pertartam), amelyet e kettő dátumának különbségeként, naptári napokban határoztunk meg.

<sup>26</sup> BÜSZ 2. § 14. pont: lajstrom (tájékoztató könyv) az iratokról ügyszakonként (ügycsoportonként) elektronikus úton vezetett nyilvántartás vagy külön ívekből álló, évenként megnyitott és az év utolsó napján hitelesítetten lezárt, oldalszámmal ellátott és bekötött könyv.

<sup>27</sup> A statisztikai értelemben vett pertartam számításának kezdő időpontja a bírósági statisztikai adatok gyűjtéséről és feldolgozásáról szóló, korábban hatályos 8/2003. OIT szabályzat 7. §-a alapján fő szabály szerint az alapeljárás kezdőiratának bírósághoz érkezése. A pertartam számítása során azonban az újraindult ügyek esetén a felfüggesztés, félbeszakadás, szünetelés idejét a pertartamból le kell vonni. Ennek következtében a bírósági nyilvántartásban kimutatott pertartam számos esetben rövidebb lehet, mint a kezdőirat tényleges érkezésének naptári időpontjához képest számított időtartam. E rövidebb időtartam segítségével a befejezés időpontjához képest visszafelé kiszámolt fiktív kezdő időpont az igazgatási szaknyelvben már korábban is a kezdőirat minősített érkezési időpontjaként meghatározott dátum.

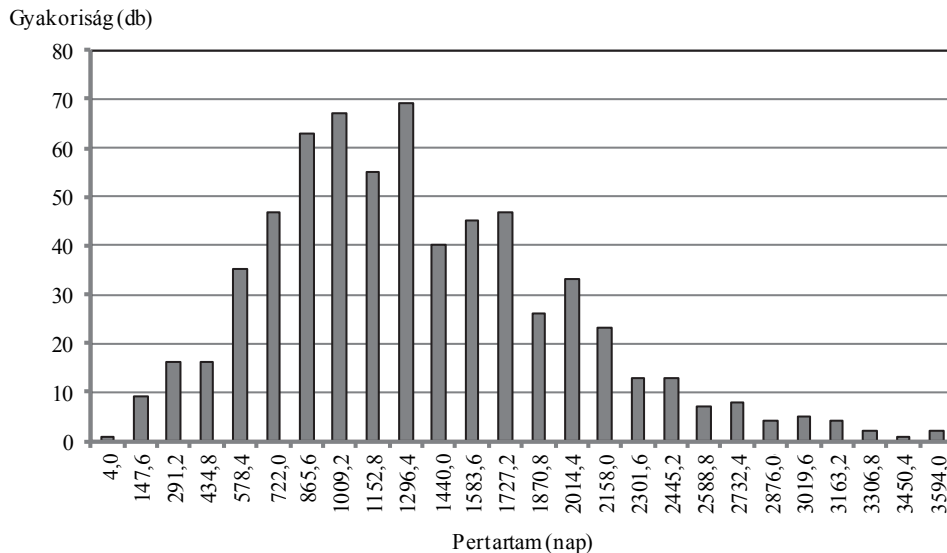
<sup>28</sup> Az elemzéshez felhasznált adatbázis és az elemzés közölt eredményei tehát semmilyen, az ügyek, a peres felek vagy a tanácsok azonosítását lehetővé tevő egyedi adatot nem tartalmaznak.

Az adatokról leíró statisztikákat készítettünk, és ábráztuk is azokat. Az egy-, illetve kétmintás  $t$ -próba, továbbá a Mann–Whitney-féle  $U$ -teszt és a Kruskal–Wallis-teszt segítségével elvégzett hipotézisvizsgálatok előtt Kolmogorov–Smirnov-teszttel, valamint Shapiro–Wilk-teszttel vizsgáltuk az eloszlások normalitását, normál eloszlás esetén pedig  $F$ -próbával ellenőriztük a szórások egyezőségét a paraméteres tesztek alkalmazási feltételeinek igazolása érdekében. A Kolmogorov–Smirnov-teszt eredményeinél a Lilliefors-teszttel korrigált  $p$ -értékeket vettük figyelembe. A normalitás- és a hipotézisvizsgálatok valamennyi eredményének közlésétől terjedelmi okokból eltekintünk. A kategorikus változók közötti kapcsolatot chí-négyzet próbával mutattuk ki. A szignifikanciaszintet minden esetben 0,05-nak vettük. A statisztikai elemzéshez és az ábrák elkészítéséhez MS Excel programot használtunk.

### 3. Eredmények

A befejezett 89 egészségügyi kártérítési, 270 biztosító elleni kártérítési, 257 tulajdonjogi és 35 vagyontársasági (összesen tehát 651 per) pertartamára vonatkozó leíró statisztikai adatok a következők: terjedelem: 3 590 nap; minimum: 4 nap; maximum: 3 594 nap; átlag: 1 271,73 nap (a továbbiakban: főátlag); medián: 1 200 nap; ferdeség: 0,697; csúcsosság: 0,458. Az adatok eloszlását az 1. ábra illusztrálja.

1. ábra. Az összes ügy pertartamának hisztogramja  
(Histogram of the lengths of the total judicial proceedings)



A megfigyelt legrövidebb pertartam (4 nap) különös, de elvileg nem kizárt. Az ügy az L tanács egyik biztosító elleni kártérítési pere volt. Mivel ebből az ügyminőségből volt a legtöbb, és csak az L tanács 22 ilyen tárgyú ügyben hozott elsőfokú ítéletet, ez az adat az összes ügy és a későbbiekben külön vizsgált egyik részsokaság esetében sem befolyásolta számottevően az adott csoport átlagát<sup>29</sup>. Erre tekintettel az ügy adatbázisban tartása mellett döntöttünk.

Az egyes tanácsok, illetőleg a vizsgált és a kontrollcsoport által befejezett perek átlagos pertartamára vonatkozó adatokat az 1. táblázat foglalja össze. A perek átlagos időtartama a vizsgált tanácsok esetében (236 ügy alapján) 1 237,66 nap, a kontrollcsoportban (415 ügy alapján) 1 291,11 nap. A vizsgált tanácsok és a kontrollcsoport pereinek leíró statisztikai adatait, illetve eloszlását a 2. táblázat mutatja be.

1. táblázat

*A 2012. január 1. és 2017. március 15. között jogerős ítélettel befejezett eljárások száma és időtartama tanácsonként, csoportonként, ügyminőségenként és összesen*  
(Number and length of judicial proceedings completed by judgment, by judicial council, group, field of law, and in total, 1 January 2012 – 15 March 2017)

| Tanács betűjele   | Egészségügyi kártérítési ügyek |                          | Biztosító elleni kártérítési ügyek |                          | Tulajdonjogi ügyek |                          | Vagyontársasági ügyek |                          | Összes ügy |                          |
|-------------------|--------------------------------|--------------------------|------------------------------------|--------------------------|--------------------|--------------------------|-----------------------|--------------------------|------------|--------------------------|
|                   | száma                          | átlagos időtartama (nap) | száma                              | átlagos időtartama (nap) | száma              | átlagos időtartama (nap) | száma                 | átlagos időtartama (nap) | száma      | átlagos időtartama (nap) |
| O                 | 15                             | 1 492,53                 | 13                                 | 1 210,31                 | 2                  | 1 298,00                 | 0                     | –                        | 30         | 1 357,27                 |
| L                 | 5                              | 1 279,20                 | 22                                 | 1 105,09                 | 9                  | 1 872,44                 | 2                     | 1 639,50                 | 38         | 1 337,87                 |
| <b>DZ</b>         | <b>0</b>                       | <b>–</b>                 | <b>1</b>                           | <b>494,00</b>            | <b>34</b>          | <b>939,85</b>            | <b>0</b>              | <b>–</b>                 | <b>35</b>  | <b>927,11</b>            |
| Z                 | 0                              | –                        | 0                                  | –                        | 7                  | 1 402,29                 | 1                     | 937,00                   | 8          | 1 344,13                 |
| C                 | 2                              | 1 531,50                 | 17                                 | 1 338,76                 | 6                  | 1 060,17                 | 0                     | –                        | 25         | 1 287,32                 |
| V                 | 22                             | 1 657,73                 | 17                                 | 1 091,82                 | 1                  | 1 677,00                 | 0                     | –                        | 40         | 1 417,70                 |
| <b>Ú</b>          | <b>1</b>                       | <b>128,00</b>            | <b>15</b>                          | <b>1 055,73</b>          | <b>8</b>           | <b>1 124,00</b>          | <b>0</b>              | <b>–</b>                 | <b>24</b>  | <b>1 039,83</b>          |
| H                 | 1                              | 1 020,00                 | 2                                  | 1 741,00                 | 11                 | 906,73                   | 6                     | 1 662,67                 | 20         | 1 222,60                 |
| Y                 | 5                              | 1 409,00                 | 9                                  | 1 041,89                 | 2                  | 1 303,50                 | 0                     | –                        | 16         | 1 189,31                 |
| Vizsgált tanácsok | 51                             | 1 500,20                 | 96                                 | 1 151,61                 | 80                 | 1 135,38                 | 9                     | 1 576,89                 | 236        | 1 237,66                 |
| SZ                | 1                              | 2 087,00                 | 0                                  | –                        | 0                  | –                        | 0                     | –                        | 1          | 2 087,00                 |
| U                 | 0                              | –                        | 6                                  | 1 003,50                 | 12                 | 1 094,00                 | 0                     | –                        | 18         | 1 063,83                 |
| GY                | 1                              | 2 113,00                 | 0                                  | –                        | 0                  | –                        | 0                     | –                        | 1          | 2 113,00                 |
| B                 | 3                              | 1 786,00                 | 0                                  | –                        | 18                 | 1 283,67                 | 0                     | –                        | 21         | 1 355,43                 |

(A táblázat folytatása a következő oldalon)

<sup>29</sup> Figyelmen kívül hagyása esetén az átlag a megfigyelt 1 271,7343 helyett 1 273,6846 nap lett volna.

(Folytatás)

| Tanács betűjele                                      | Egészségügyi kártérítési ügyek |                          | Biztosító elleni kártérítési ügyek |                          | Tulajdonjogi ügyek |                          | Vagyonközösségi ügyek |                          | Összes ügy |                          |
|--|--------------------------------|--------------------------|------------------------------------|--------------------------|--------------------|--------------------------|-----------------------|--------------------------|------------|--------------------------|
|  | száma                          | átlagos időtartama (nap) | száma                              | átlagos időtartama (nap) | száma              | átlagos időtartama (nap) | száma                 | átlagos időtartama (nap) | száma      | átlagos időtartama (nap) |
| A  | 8                              | 1 417,00                 | 33                                 | 1 187,36                 | 6                  | 1 278,50                 | 0                     | –                        | 47         | 1 238,09                 |
| Í  | 7                              | 1 653,57                 | 4                                  | 1 207,25                 | 5                  | 1 110,20                 | 0                     | –                        | 16         | 1 372,19                 |
| Ü  | 0                              | –                        | 5                                  | 758,80                   | 1                  | 1 233,00                 | 0                     | –                        | 6          | 837,83                   |
| K  | 1                              | 1 940,00                 | 0                                  | –                        | 20                 | 1 132,80                 | 7                     | 1 895,29                 | 28         | 1 352,25                 |
| R  | 0                              | –                        | 0                                  | –                        | 27                 | 1 420,78                 | 3                     | 1 338,00                 | 30         | 1 412,50                 |
| G  | 0                              | –                        | 0                                  | –                        | 3                  | 2 245,33                 | 0                     | –                        | 3          | 2 245,33                 |
| D  | 0                              | –                        | 0                                  | –                        | 13                 | 1 561,15                 | 0                     | –                        | 13         | 1 561,15                 |
| F  | 0                              | –                        | 6                                  | 1 001,67                 | 8                  | 1 815,63                 | 0                     | –                        | 14         | 1 466,79                 |
| I  | 0                              | –                        | 0                                  | –                        | 1                  | 1 554,00                 | 0                     | –                        | 1          | 1 554,00                 |
| LY   | 0                              | –                        | 6                                  | 1 343,17                 | 0                  | –                        | 0                     | –                        | 6          | 1 343,17                 |
| E  | 0                              | –                        | 1                                  | 1 389,00                 | 3                  | 836,00                   | 0                     | –                        | 4          | 974,25                   |
| Ó  | 1                              | 1 454,00                 | 3                                  | 1 181,67                 | 0                  | –                        | 0                     | –                        | 4          | 1 249,75                 |
| Ö  | 1                              | 924,00                   | 1                                  | 746,00                   | 1                  | 529,00                   | 0                     | –                        | 3          | 733,00                   |
| <b>Q</b>   | <b>0</b>                       | <b>–</b>                 | <b>12</b>                          | <b>1 728,58</b>          | <b>0</b>           | <b>–</b>                 | <b>0</b>              | <b>–</b>                 | <b>12</b>  | <b>1 728,58</b>          |
| J  | 8                              | 1 440,13                 | 7                                  | 1 292,29                 | 3                  | 1 006,00                 | 0                     | –                        | 18         | 1 310,28                 |
| N  | 1                              | 427,00                   | 0                                  | –                        | 15                 | 1 132,33                 | 14                    | 1 273,71                 | 30         | 1 174,80                 |
| S  | 0                              | –                        | 74                                 | 1 289,24                 | 0                  | –                        | 0                     | –                        | 74         | 1 289,24                 |
| CS   | 0                              | –                        | 4                                  | 1 145,25                 | 4                  | 1 051,50                 | 0                     | –                        | 8          | 1 098,38                 |
| Ű  | 2                              | 1 045,50                 | 2                                  | 1 356,00                 | 10                 | 1 324,10                 | 0                     | –                        | 14         | 1 288,86                 |
| Ö  | 1                              | 2 139,00                 | 8                                  | 1 150,13                 | 3                  | 1 183,00                 | 0                     | –                        | 12         | 1 240,75                 |
| P  | 0                              | –                        | 0                                  | –                        | 2                  | 2 568,50                 | 0                     | –                        | 2          | 2 568,50                 |
| W  | 1                              | 279,00                   | 0                                  | –                        | 0                  | –                        | 0                     | –                        | 1          | 279,00                   |
| X  | 0                              | –                        | 1                                  | 567,00                   | 0                  | –                        | 0                     | –                        | 1          | 567,00                   |
| Á  | 1                              | 2 560,00                 | 0                                  | –                        | 0                  | –                        | 0                     | –                        | 1          | 2 560,00                 |
| M  | 0                              | –                        | 0                                  | –                        | 1                  | 1 491,00                 | 0                     | –                        | 1          | 1 491,00                 |
| É  | 0                              | –                        | 0                                  | –                        | 6                  | 1 084,00                 | 0                     | –                        | 6          | 1 084,00                 |
| NY   | 0                              | –                        | 1                                  | 1 078,00                 | 0                  | –                        | 0                     | –                        | 1          | 1 078,00                 |
| <b>ZS</b>  | <b>0</b>                       | <b>–</b>                 | <b>0</b>                           | <b>–</b>                 | <b>13</b>          | <b>820,08</b>            | <b>2</b>              | <b>967,50</b>            | <b>15</b>  | <b>839,73</b>            |
| TY   | 0                              | –                        | 0                                  | –                        | 2                  | 1 362,50                 | 0                     | –                        | 2          | 1 362,50                 |
| T  | 1                              | 682,00                   | 0                                  | –                        | 0                  | –                        | 0                     | –                        | 1          | 682,00                   |
| Kontrollesoportba tartozó tanácsok                   | 38                             | 1 486,47                 | 174                                | 1 246,60                 | 177                | 1 273,28                 | 26                    | 1 424,92                 | 415        | 1 291,11                 |
| Összes (vizsgált + kontrollesoportba tartozó) tanács | 89                             | 1 494,34                 | 270                                | 1 212,83                 | 257                | 1 230,35                 | 35                    | 1 464,00                 | 651        | 1 271,73                 |

*Megjegyzés.* A vizsgált és/vagy kontrollesoportba tartozó tanácsok átlagos pertartama esetén súlyozott átlagokat tüntettünk fel. A főátlagtól (1 271,73) szignifikáns eltérést mutató tanácsok adatait kivastagítottuk.

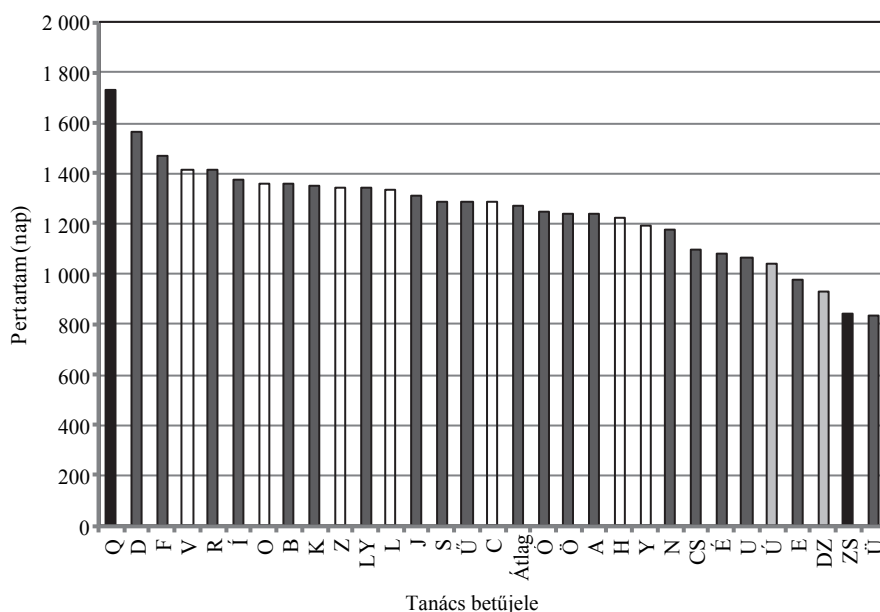
2. táblázat

*A pertartamok leíró statisztikai adatai*  
(Descriptive statistics of the lengths of judicial proceedings)

| Tanács csoport                     | Perszám | Terjedelem (nap) | Minimum (nap) | Maximum (nap) | Átlag (nap) | Medián (nap) | Szórás (nap) | Ferdesség | Csúcsosság |
|------------------------------------|---------|------------------|---------------|---------------|-------------|--------------|--------------|-----------|------------|
| Vizsgált tanácsok                  | 236     | 3 349            | 4             | 3 353         | 1 238       | 1 177        | 608,9        | 0,760     | 0,798      |
| Kontrollcsoportba tartozó tanácsok | 415     | 3 555            | 39            | 3 594         | 1 291       | 1 212        | 656,1        | 0,659     | 0,304      |

A két csoport összevetése érdekében – a nem normális eloszlásokra tekintettel – Mann–Whitney-féle  $U$ -tesztet végeztünk, amely azt mutatta, hogy a két csoport által befejezett perek időtartama között valószínűleg nincs szignifikáns különbség ( $U = 46\,899$ ,  $Z = -0,898$ ,  $p = 0,369$ ).

2. ábra. Az egyes tanácsok által 2012. január 1. és 2017. március 15. között jogerős ítélettel befejezett ügyek átlagos pertartama  
(Average time to final disposition of judicial proceedings completed by judgment, by judicial council, 1 January 2012 – 15 March 2017)



*Megjegyzés.* A kontrollcsoportba tartozó tanácsokat sötétszürke színnel, a vizsgált tanácsokat kitöltés nélkül, fekete kerettel jelöltük. A szignifikáns eltérést mutató tanácsokat (ezekről lásd a továbbiakat) a saját csoportjuk színénél sötétebb (kitöltés nélküli fehér helyett világosszürke; sötétszürke helyett fekete) színnel emeltük ki. (Lásd az 1. táblázat vastagított adatait.)

Az egyes tanácsok által befejezett perek 1. táblázatban már közölt átlagos pertartamait és a csoport egészére jellemző átlagos pertartamot (főátlagot) a 2. ábrán mutatjuk be. Az áttekinthetőség érdekében kihagytuk azokat a (kontrollcsoportba tartozó) tanácsokat<sup>30</sup>, melyek a statisztikailag értékelhetőnél kevesebb ( $n < 4$ ) pert fejeztek be.

A főátlagtól jelentősen eltérő átlagos pertartamot mutató tanácsok<sup>31</sup> tekintetében egyenként egymintás  $t$ -próbát végeztünk. A próba eredményei szerint e tanácsok közül kizárólag a Q jelű ügyeinek átlagos pertartama haladja meg szignifikáns mértékben a csoport főátlagát, és csak a ZS, a DZ és az Ú jelű tanács pertartamainak átlaga kisebb szignifikánsan attól.

Mivel az összes ügy alapján nem sikerült kimutatni számottevő különbségeket, ugyanakkor az egyes ügyminőségekbe tartozó perek időtartamai mégis jelentékeny eltéréseket mutatnak (lásd az 1. táblázatot), külön-külön is megvizsgáltuk az utóbbiakat. A leíró statisztikai adatokat a 3. táblázat és az 3. ábra mutatja be.

3. táblázat

*A pertartamok leíró statisztikai adatai ügyminőség szerint*  
(Descriptive statistics of the lengths of judicial proceedings by field of law)

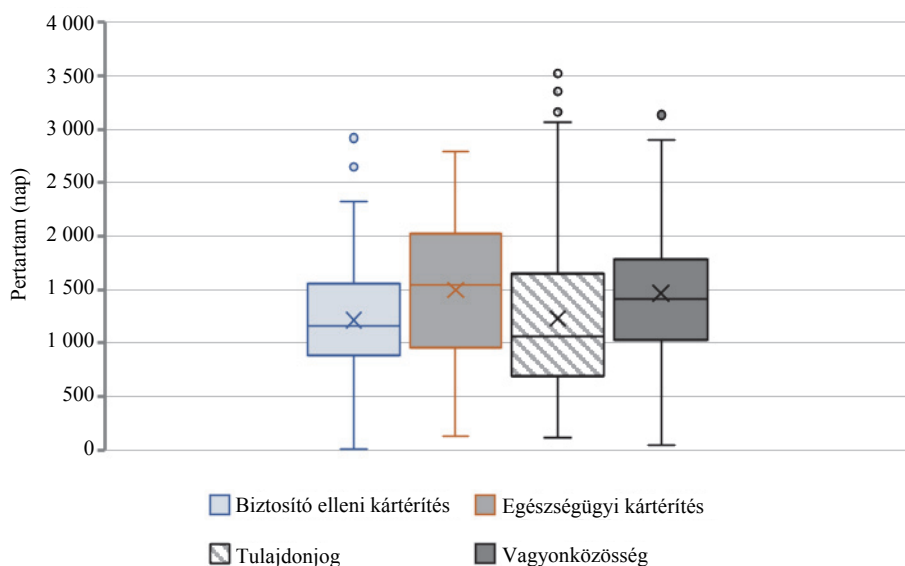
| Ügyminőség                  | Perszám | Terjedelem (nap) | Minimum (nap) | Maximum (nap) | Átlag (nap) | Medián (nap) | Szórás (nap) | Ferde-ség | Csú-csosság |
|-----------------------------|---------|------------------|---------------|---------------|-------------|--------------|--------------|-----------|-------------|
| Biztosító elleni kártérítés | 270     | 2 915            | 4             | 2 919         | 1 213       | 1 163        | 500,4        | 0,365     | 0,18        |
| Egészségügyi kártérítés     | 89      | 2 662            | 128           | 2 790         | 1 494       | 1 541        | 667,3        | -0,120    | -0,77       |
| Tulajdonjog                 | 257     | 3 480            | 114           | 3 594         | 1 230       | 1 060        | 728,3        | 0,972     | 0,61        |
| Vagyonközösség              | 35      | 3 091            | 43            | 3 134         | 1 464       | 1 410        | 692,9        | 0,527     | 0,50        |

Az egyes ügyminőségek közötti különbségek meglétének igazolására – a részben nem normál eloszlásokra tekintettel – nemparaméteres Kruskal–Wallis-tesztet végeztünk, amely nem igazolta azt a nullhipotézisünket, hogy az egyes ügyminőségek nem térnek el ( $H(df=3, N=651) = 20,461, p = 0,000$ ), azaz az egyes ügyminőségek valóban különböznek egymástól az átlagos pertartamukat illetően. A főátlaggal való összehasonlítás érdekében a normál eloszlást mutató egészségügyi kártérítési perek és a vagyonközösségi perek esetében egymintás  $t$ -próbát is végrehajtottunk. Az eredmények alapján csak az egészségügyi kártérítési perek esetében találtunk szignifikáns eltérést. A biztosító elleni kártérítési és a tulajdonjogi pereket az összes perrel Mann–Whitney-féle  $U$ -teszt segítségével vetettük össze, és megállapítottuk, hogy a pertartam egyik ügyminőség esetén sem tér el szignifikánsan a főátlagtól.

<sup>30</sup> Á, G, GY, I, M, NY, Ö, P, SZ, T, TY, W és X jelű tanácsok.

<sup>31</sup> D, DZ, E, F, Í, Q, R, U, Ú, Ü, V és ZS jelű tanácsok.

3. ábra. A pertartamok ügyminőség szerinti boxdiagramja  
(Box diagram of the lengths of judicial proceedings by field of law)



A főátlagnál hosszabb időtartamú perek két csoportjának, azaz az egészségügyi kártérítési és a vagyonközösségi perek összehasonlítása során azonos szórásnégyzeteket feltételezve végeztük el a kétmintás  $t$ -próbát az  $F$ -próba eredményei alapján, és azt találtuk, hogy e két ügyminőségbe tartozó ügyek pertartamainak átlaga valóban nem tér el egymástól szignifikánsan ( $t = -0,2254$ ,  $t_{kritikus}$  (kétoldali) = 1,9795,  $p = 0,8220$ ). Az átlagostól rövidebb időtartamú perek két csoportját (tehát a biztosító elleni kártérítési és a tulajdonjogi pereket) az eloszlások normalitásának hiányában Mann–Whitney-féle  $U$ -teszttel vetettük össze, amelynek eredményei ( $U = 32\,385,5$ ,  $Z = -1,322$ ,  $p = 0,186$ ) szerint ezek között sincs szignifikáns különbség. Ugyanakkor a Mann–Whitney-féle  $U$ -teszt eredményei ( $U = 3\,660,5$ ,  $Z = -2,169$ ,  $p = 0,03$ ) arra világítanak rá, hogy az átlagos pertartamokat tekintve a főátlaghoz – és így egymáshoz – közel eső vagyonközösségi és biztosító elleni kártérítési perek csoportja szignifikáns mértékben eltér egymástól.

A további vizsgálatok során ezért az átlagostól rövidebb pertartamú biztosító elleni kártérítési és tulajdonjogi perek, illetve az átlagostól hosszabb pertartamú vagyonközösségi és egészségügyi kártérítési perek egyesítésével létrehoztuk a rövidebb és a hosszabb pertartamú ügyek csoportját. A két csoport leíró statisztikai adatait a 4. táblázatban foglaltuk össze.

4. táblázat

*A pertartamok leíró statisztikai adatai a főátlagnál rövidebb és hosszabb időtartamú perccsoportok szerint*  
(Descriptive statistics of the lengths of judicial proceedings shorter/longer than the overall average)

| Percsoport, amelynek időtartama a főátlagnál | Perszám | Terjedelem (nap) | Minimum (nap) | Maximum (nap) | Átlag (nap) | Medián (nap) | Szórás (nap) | Ferdeség | Csúcsosság |
|--|---------|------------------|---------------|---------------|-------------|--------------|--------------|----------|------------|
| Rövidebb                                     | 527     | 3 590            | 4             | 3 594         | 1 221       | 1 113        | 621,6        | 0,870    | 1,013      |
| Hosszabb                                     | 124     | 3 091            | 43            | 3 134         | 1 486       | 1 449        | 671,9        | 0,069    | -0,460     |

*Megjegyzés.* A két csoportot a főátlagtól való eltérésük alapján különítettük el. A rövidebb időtartamú perccsoportba a biztosító elleni kártérítési és a tulajdonjogi ügyek, a hosszabb pertartamú csoportba az egészségügyi kártérítési és a vagyontársasági ügyek tartoznak.

Az egyes tanácsok főátlagnál hosszabb és rövidebb pertartamú ügyeinek számát, valamint átlagos pertartamát az 1. táblázathoz hasonló szerkezetben az 5. táblázatban foglaljuk össze.

5. táblázat

*A főátlagnál rövidebb és hosszabb időtartamú, 2012. január 1. és 2017. március 15. között befejezett jogerős ügyek száma, illetve átlagos időtartama tanácsonként, vizsgált csoportonként és összesen*  
(Number and average length of judicial proceedings completed by judgment, shorter/longer than the overall average, by judicial council, group, and in total, 1 January 2012 – 15 March 2017)

| Tanács betűjele   | Egészségügyi kártérítési és vagyontársasági (hosszabb pertartamú) ügyek |                          | Biztosító elleni kártérítési és tulajdonjogi (rövidebb pertartamú) ügyek |                          | Összes ügy |                          |
|-------------------|---|--------------------------|--|--------------------------|------------|--------------------------|
|                   | száma   | átlagos időtartama (nap) | száma  | átlagos időtartama (nap) | száma      | átlagos időtartama (nap) |
| O                 | 15  | 1 492,53                 | 15   | 1 222,00                 | 30         | 1 357,27                 |
| L                 | 7   | 1 382,14                 | 31   | 1 327,87                 | 38         | 1 337,87                 |
| <b>DZ</b>         | <b>0</b>  | –                        | <b>35</b>  | <b>927,11</b>            | <b>35</b>  | <b>927,11</b>            |
| Z                 | 1   | 937,00                   | 7  | 1 402,29                 | 8          | 1 344,13                 |
| C                 | 2   | 1 531,50                 | 23   | 1 266,09                 | 25         | 1 287,32                 |
| V                 | 22  | 1 657,73                 | 18   | 1 124,33                 | 40         | 1 417,70                 |
| Ú                 | 1   | 128,00                   | 23   | 1 079,48                 | 24         | 1 039,83                 |
| H                 | 7   | 1 570,86                 | 13   | 1 035,08                 | 20         | 1 222,60                 |
| Y                 | 5   | 1 409,00                 | 11   | 1 089,45                 | 16         | 1 189,31                 |
| Vizsgált tanácsok | 60  | 1 511,70                 | 176  | 1 144,23                 | 236        | 1 237,66                 |
| SZ                | 1   | 2 087,00                 | 0  | –                        | 1          | 2 087,00                 |

(A táblázat folytatása a következő oldalon)



(Folytatás)

| Tanács betűjele                                      | Egészségügyi kártérítési és vagyonközösségi (hosszabb pertartamú) ügyek |                          | Biztosító elleni kártérítési és tulajdonjogi (rövidebb pertartamú) ügyek |                          | Összes ügy |                          |
|--|---|--------------------------|--|--------------------------|------------|--------------------------|
|  | száma   | átlagos időtartama (nap) | száma  | átlagos időtartama (nap) | száma      | átlagos időtartama (nap) |
| U  | 0   | –                        | 18   | 1 063,83                 | 18         | 1 063,83                 |
| GY   | 1   | 2 113,00                 | 0  | –                        | 1          | 2 113,00                 |
| B  | 3   | 1 786,00                 | 18   | 1 283,67                 | 21         | 1 355,43                 |
| A  | 8   | 1 417,00                 | 39   | 1 201,38                 | 47         | 1 238,09                 |
| Í  | 7   | 1 653,57                 | 9  | 1 153,33                 | 16         | 1 372,19                 |
| Ü  | 0   | –                        | 6  | 837,83                   | 6          | 837,83                   |
| K  | 8   | 1 900,88                 | 20   | 1 132,80                 | 28         | 1 352,25                 |
| R  | 3   | 1 338,00                 | 27   | 1 420,78                 | 30         | 1 412,50                 |
| G  | 0   | –                        | 3  | 2 245,33                 | 3          | 2 245,33                 |
| D  | 0   | –                        | 13   | 1 561,15                 | 13         | 1 561,15                 |
| F  | 0   | –                        | 14   | 1 466,79                 | 14         | 1 466,79                 |
| I  | 0   | –                        | 1  | 1 554,00                 | 1          | 1 554,00                 |
| LY   | 0   | –                        | 6  | 1 343,17                 | 6          | 1 343,17                 |
| E  | 0   | –                        | 4  | 974,25                   | 4          | 974,25                   |
| Ó  | 1   | 1 454,00                 | 3  | 1 181,67                 | 4          | 1 249,75                 |
| Ö  | 1   | 924,00                   | 2  | 637,50                   | 3          | 733,00                   |
| <b>Q</b>   | <b>0</b>  | <b>–</b>                 | <b>12</b>  | <b>1 728,58</b>          | <b>12</b>  | <b>1 728,58</b>          |
| J  | 8   | 1 440,13                 | 10   | 1 206,40                 | 18         | 1 310,28                 |
| N  | 15  | 1 217,27                 | 15   | 1 132,33                 | 30         | 1 174,80                 |
| S  | 0   | –                        | 74   | 1 289,24                 | 74         | 1 289,24                 |
| CS   | 0   | –                        | 8  | 1 098,38                 | 8          | 1 098,38                 |
| Ű  | 2   | 1 045,50                 | 12   | 1 329,42                 | 14         | 1 288,86                 |
| Ö  | 1   | 2 139,00                 | 11   | 1 159,09                 | 12         | 1 240,75                 |
| P  | 0   | –                        | 2  | 2 568,50                 | 2          | 2 568,50                 |
| W  | 1   | 279,00                   | 0  | –                        | 1          | 279,00                   |
| X  | 0   | –                        | 1  | 567,00                   | 1          | 567,00                   |
| Á  | 1   | 2 560,00                 | 0  | –                        | 1          | 2 560,00                 |
| M  | 0   | –                        | 1  | 1 491,00                 | 1          | 1 491,00                 |
| É  | 0   | –                        | 6  | 1 084,00                 | 6          | 1 084,00                 |
| NY   | 0   | –                        | 1  | 1 078,00                 | 1          | 1 078,00                 |
| <b>ZS</b>  | <b>2</b>  | <b>967,50</b>            | <b>13</b>  | <b>820,08</b>            | <b>15</b>  | <b>839,73</b>            |
| TY   | 0   | –                        | 2  | 1 362,50                 | 2          | 1 362,50                 |
| T  | 1   | 682,00                   | 0  | –                        | 1          | 682,00                   |
| Kontrollcsoportba tartozó tanácsok                   | 64  | 1 461,47                 | 351  | 1 260,05                 | 415        | 1 291,11                 |
| Összes (vizsgált + kontrollcsoportba tartozó) tanács | 124   | 1 485,77                 | 527  | 1 221,37                 | 651        | 1 271,73                 |

*Megjegyzés.* A vizsgált és/vagy kontrollcsoportba tartozó tanácsok átlagos pertartama esetén súlyozott átlagokat tüntettünk fel. A főátlagtól (1 271,73) szignifikáns eltérést mutató tanácsok adatait kivastagítottuk.

A perek ilyen módon történő újracsoportosításának indokoltságát az is igazolja, hogy az elvégzett Mann–Whitney-féle  $U$ -teszt eredményei ( $U = 24\,409$ ,  $Z = -4,386$ ,  $p = 0,000$ ) szerint a rövidebb és hosszabb időtartamú perek csoportjai között szignifikáns különbség van.

A hosszabb pertartamú ügyek két csoportjában a normál eloszlásra és a szórások különbözőségének  $F$ -próbával igazolt hiányára tekintettel elvégzett kétmintás  $t$ -próba ( $t = 0,4146$ ,  $t_{\text{kritikus}} \text{ (kétoldali)} = 1,9796$ ,  $p = 0,6791$ ), a rövidebb időtartamú ügyek esetén pedig a nem normális eloszlás miatt végrehajtott Mann–Whitney-féle  $U$ -teszt ( $U = 27825$ ,  $Z = -1,858$ ,  $p = 0,063$ ) arra világítanak rá, hogy az átlagos pertartam tekintetében egyik csoportban sincs különbség a vizsgált tanácsok és a kontrollcsoport között.

Mivel azonban az előbb leírtak szerint a rövidebb és a hosszabb pertartamú ügyek átlagos pertartama szignifikánsan eltér egymástól, azok objektív értékelése érdekében tanulmányoztuk a rövidebb/hosszabb pertartamú ügyek előfordulási gyakoriságait a vizsgált tanácsok és kontrollcsoport ügyei között. Eredményeinket a 6. táblázatban foglaljuk össze.

6. táblázat

*A főátlagnál rövidebb és hosszabb pertartamú ügyek gyakorisága  
a tanácsok egyes csoportjaiban*  
(Frequency of occurrence of judicial proceedings shorter/longer than  
the overall average by judicial council group)

| Tanács csoport                                       | Hosszabb pertartamú ügyek | Rövidebb pertartamú ügyek | Összesen |
|--|---------------------------|---------------------------|----------|
| Vizsgált tanácsok                                    | 60                        | 176                       | 236      |
| Kontrollcsoportba tartozó tanácsok                   | 64                        | 351                       | 415      |
| Összes (vizsgált + kontrollcsoportba tartozó) tanács | 124                       | 527                       | 651      |

A 6. táblázat alapján megállapítható, hogy a vizsgált tanácsok ügyei között a hosszabb pertartamú ügyek aránya 25,4 százalék ( $60/236=0,254$ ) szemben a kontrollcsoportban számított 15,4 százalékkal ( $64/415=0,154$ ). A gyakoriságok különbsége chí-négyzet próba alapján szignifikáns ( $df = 1$ ,  $\chi^2 = 9,7608$ ,  $\chi^2_{\text{kritikus}} = 3,841$ ,  $p = 0,0018$ ).

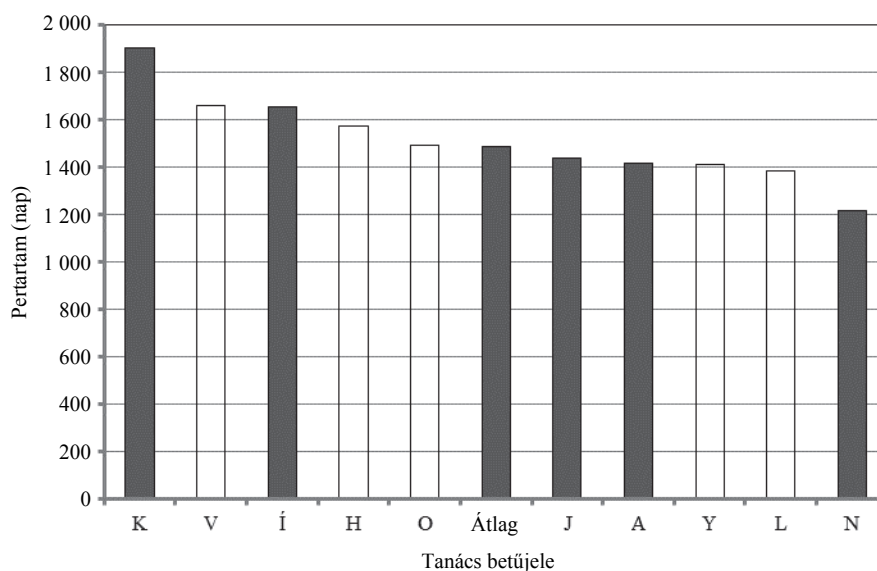
Mindezekre tekintettel a rövidebb és a hosszabb időtartamú percsoportokban külön-külön is megvizsgáltuk az egyes tanácsok 5. táblázatban közölt adatait. (Lásd a

4. és az 5. ábrát.) Az elemzésből itt is kihagytuk a statisztikailag értékelhetőnél kevesebb ( $n < 4$ ) pert befejező tanácsokat<sup>32</sup>.

A hosszabb időtartamú perekre vonatkozóan – az összes tanács esetén tapasztalt normál eloszlásokra tekintettel – tanácsonként egymintás  $t$ -próbát végeztünk. A próba eredményei szerint egyik tanács pertartamainak átlaga sem tér el szignifikáns mértékben a hosszabb pertartamú ügyek átlagától (1 485,77 nap), bár a K és az N jelű tanácsoknál ennek nagy a valószínűsége ( $p = 0,09$ , illetve  $0,103$ ).

4. ábra. Az egyes tanácsok által 2012. január 1. és 2017. március 15. között jogerős ítélettel befejezett, hosszabb pertartamú ügyek átlagos időtartama

(Average length of longer judicial proceedings completed by judgment, concluded by various judicial councils, 1 January 2012 – 15 March 2017)



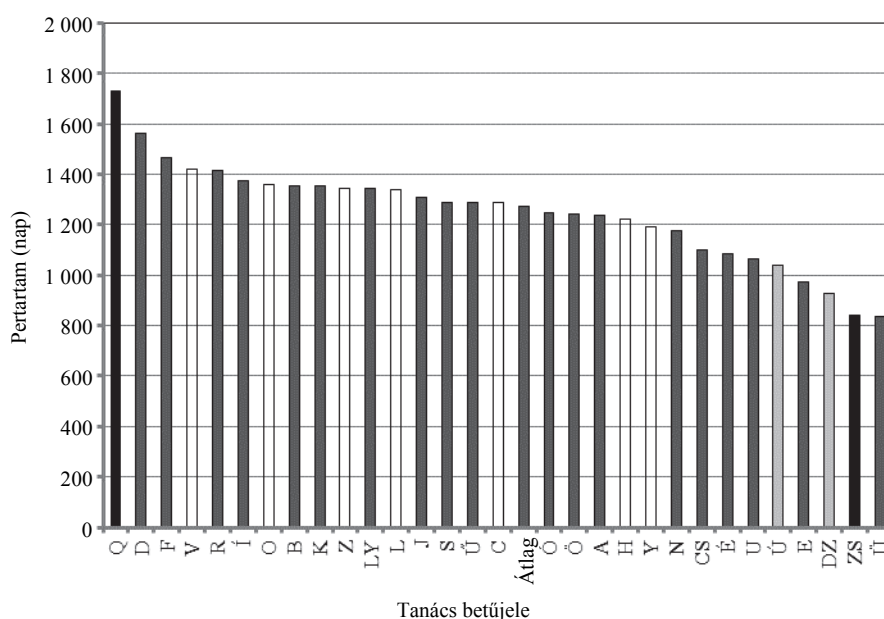
*Megjegyzés.* A kontrollcsoportba tartozó tanácsokat szürke színnel, a vizsgált tanácsokat kitöltés nélkül, fekete kerettel jelöltük.

A rövidebb pertartamú ügyeket vizsgálva, a normális eloszlást mutató tanácsok esetében egymintás  $t$ -próbát végeztünk. Kizárólag a Q jelű tanács ügyeinek átlagos pertartama (1 728,58 nap) haladta meg szignifikáns mértékben a csoport átlagát, és csak a DZ jelű tanács pertartamainak átlaga (915,18 nap) volt szignifikánsan kisebb attól. Négy, nem normális eloszlást mutató tanács esetében Mann–Whitney-féle

<sup>32</sup>A hosszabb pertartamú ügyek esetén kimaradtak az Á, B, C, CS, D, DZ, E, É, F, G, GY, I, LY, M, NY, Ó, Ö, Ő, P, Q, R, S, SZ, T, TY, U, Ú, Ü, Ű, W, X, Z és ZS, a rövidebb pertartamú ügyek esetében pedig az Á, G, GY, I, M, NY, Ó, Ö, P, SZ, T, TY, W és X jelű tanácsok.

U-tesztet hajtottunk végre, amely alapján a ZS tanács befejezett rövidebb időtartamú ügyeinek átlagos időtartama szignifikáns mértékben kisebb volt, mint a csoport egészére jellemző érték ( $U = 1\,975,5$ ,  $Z = -2,609$   $p = 0,009$ ).

5. ábra. Az egyes tanácsok által 2012. január 1. és 2017. március 15. között jogerős ítélettel befejezett, rövidebb pertartamú ügyek átlagos időtartama  
(Average length of shorter judicial proceedings completed by judgment, concluded by various judicial councils, 1 January 2012 – 15 March 2017)



*Megjegyzés.* A kontrollcsoportba tartozó tanácsokat sötétszürke színnel, a vizsgált tanácsokat kitöltés nélkül, fekete kerettel jelöltük. A szignifikáns eltérést mutató tanácsokat a saját csoportjuk színétől sötétebb (kitöltés nélküli fehér helyett világosszürke; sötétszürke helyett fekete) színnel emeltük ki.

#### 4. Következtetések

A kutatásunk eredményei alapján levont következtetéseinket pontokba szedve tesszük közzé.

1. Az 1. és a 2. ábrák, valamint az összes ügyre vonatkozó leíró statisztikai adatok szerint (lásd a 3. fejezet első bekezdését) (a vizsgált négy ügyminőségbe tartozó perek esetében) a pertartamok a minimális

4, illetve a maximális 3 594 nap között erősen szóródnak, átlaguk 1 271,73 nap (majdnem 3 év és 6 hónap). 100 napnál rövidebb idő alatt mindössze 4 per (0,61%) nyert befejezést. Az ügyek közül 522 (80,18%) 2 éven (730 napon), ezen belül 124 (19,04%) pedig 5 éven (1 825 napon) túl fejeződött be. Ebből kézenfekvőnek tűnne az a következtetés, hogy a nagy terjedelem és szórás az egyes bírák munkájának szakmai színvonala közötti különbséget igazolja. Tudni kell azonban, hogy az ügyek időtartamát számos, a bírón, a bíróságon kívüli körülmény is befolyásolja. Így tehát az azonos ügyminőségbe sorolt ügyek is jelentősen különbözhetnek egymástól a perbe vitt követelések számától, összértékétől, jogalapjától, az alaptényállás összetettségétől, bizonyíthatóságától és az alperes ellenkérelmének tartalmától függően. Nem mindegy, hogy a felperes egy egyösszegű, az alperes által tény- és jogalapjában nem, csak összezszerűségében vitatott követelést érvényesít, vagy számos különféle, az alperes által tény- és jogalapját tekintve is vitatott, nehezen bizonyítható, jogilag sem egyértelmű igénye van. Ráadásul az „ügy urai” a felek, akik bármikor leszállíthatják követelésüket, elismerhetik az ellenfél igényét, vagy (rész)egyezséget köthetnek. Az tehát, hogy egy adott ügyminőségű ügyben mikor lehet ítéletet hozni, közel sem csak a bíróságon múlik: a hasonlóan tekintett ügyek is nagyon különbözőek lehetnek.

Az összes ügyre vonatkozó pertartamadatok eloszlása kissé balra ferdült, és csúcsosabb a normálisnál, azaz a szélső értékek nagy különbsége ellenére az ügyek jelentős részének pertartama mégis a főátlaghoz közeli. Az elemzés ugyanakkor igazolta azt a gyakorlati tapasztalatot, hogy egyes perek pertartama jelentősen különbözhet egymástól, hiszen – ha a 100 napnál rövidebb pertartamú 4 ügyet figyelmen kívül is hagyjuk – a leghosszabb per időtartama majdnem 36-szorosa (3 590 nap/101 nap = 35,58) az ötödik legrövidebbnek. Mindez talán – ahogy a pertartamok különbözőségének pusztá felvetése is – triviálisnak tűnik, de az egyes ügyek tartamának ilyen mértékű eltérése, illetve ilyen módon való eloszlása eddig nem nyert számszerű igazolást.

Pusztán az előbbieket követve – a különböző időtartamok alatt befejeződő perek nem egyenletes területi eloszlása esetén – előfordulhat, hogy az egyes szervezeti egységek között azonos számú érkezett ügy mellett is jelentős különbségek alakulnak ki az átlagos pertartamot illetően. Hiába érkezik ugyanis két szervezeti egységbe adott időszak alatt ugyanannyi ügy, ha az egyikbe inkább hosszabb, a másikba inkább rövidebb pertartamúak kerülnek. Ezen túl a nagyobb szervezeti egységekben a magasabb szintű specializáció érdekében alkalmazott, nem véletlen-

szerű szignálás esetén van esély arra is, hogy nagy különbségek alakuljanak ki egyes bírák között. Ez megteremtheti mind a jogkereső állampolgárok, mind a bírák közötti egyenlőtlenség kialakulásának lehetőségét. Éppen ezért egyúttal igazolja az ügyek és a bírói létszám szervezeti egységek közötti, illetve az érkezett ügyek szervezeti egységen belüli (bírák közötti) igazságos és ésszerű elosztásának kiemelt – jelen tanulmány terjedelmi keretein túlmutató – jelentőségét is.

2. Az adatok rávilágítanak arra is, hogy a vizsgálat tárgyát képező pereknek csak kevesebb mint 20 százaléka fejeződött be 2 éven belül ( $(651 - 522)/651 = 0,1981$ ), és az átlagos pertartam közel volt az igazgatási szempontból kritikus 5 évhez. Az ügyek 19,04 százaléka ( $124/651 = 0,1904$ ) pedig 5 évnél is hosszabb volt, azaz a befejezését megelőzően soron kívülé vált, és csak ennek hatására zárták le az adott idő alatt. Még ennél is rosszabb a helyzet, ha a vagyonszociális pereket vesszük figyelembe, amelyeknek csak 11 százaléka ( $4/35 = 0,1142$ ) fejeződött be 2 éven belül, és majdnem 23 százalékuk ( $8/35 = 0,2285$ ) több mint 5 évnél tovább húzódott. A legnehezebben befejezhetőnek az egészségügyi kártérítési perek tűnnek, melyek 36 százaléka ( $32/89 = 0,3595$ ) vált 5 éven túlivá, de az átlagos időtartamuk (1 494,34 nap) is több, mint 4 év.

Ezek az arányok minden bizonnyal jelentősen meghaladják az egyéb, általunk nem elemzett ügyminőségekre jellemző mutatókat, mert a vizsgált négy ügyminőségbe szakmai konszenzus alapján a legnehezebb jogi megítélésű és általában hosszadalmas (többnyire bonyolult szakértői) bizonyítást igénylő ügyek tartoznak. Ebből következően törvényszerű, hogy a vizsgált ügyminőségekbe sorolandó új ügyek esetében is azzal kell számolni, hogy majdnem 20 százalékuk, de az egészségügyi kártérítési pereknek akár 36 százaléka bizonyosan 5 éven túl fog lezárulni. Mindez aggasztónak tűnik, bár a Fővárosi Törvényszék ügyforgalmi helyzetében (a 2010. körüli évekhez képest) az utóbbi időben bekövetkezett kedvező változások<sup>33</sup> ezeket az arányokat várhatóan csökkenteni fogják.

3. A perek tanácsok közötti megoszlása jól mutatja az igazgatási vezetés által az ügyek csoporton belüli elosztása során – nyilván a csoport kiemelkedő létszámára tekintettel és a szakmai színvonal emelése érdekében – érvényesíteni kívánt specializáció hatását. Az általunk vizsgált ügyminőségekbe tartozó ügyek koncentráltan vannak jelen meghatáro-

<sup>33</sup> A Fővárosi Törvényszékre 2010-ben 6 407 elsőfokú polgári peres ügy érkezett, míg 2017-ben már csak 4 580. Az év végén folyamatban maradt elsőfokú polgári peres ügyek száma 2010. december 31-én 5 953, 2017. december 31-én 2 486 volt (<https://birosag.hu/ugyforgalmi-adatok>).

zott tanácsok ügyei között. Az 1. táblázatban látható, hogy 9 (A, DZ, K, L, N, O, R, S és V jelű) tanács fejezte be a vizsgált négy ügyminőségbe tartozó perek 54,07 százalékát ( $352/651 = 0,5407$ ), azaz a másik 34 tanács csak közel 46 százalékát. Még jobban érzékelhető a koncentráció, ha ügyminőségenként vizsgáljuk a perek eloszlását. A 270 biztosító elleni kártérítési per közül 203-at 8 (A, C, L, O, Q, S, Ú és V jelű) tanács fejezett be (ami ezen ügyek 75,18 százaléka [ $203/270 = 0,7518$ ]), az összesen 257 tulajdoni per közül 81-et (31,51 százalékot [ $81/257 = 0,3151$ ]) pedig a DZ, a K és az R jelű tanácsok. Az egészségügyi kártérítési perek száma 89 volt, ebből 5 (A, Í, J, O és V jelű) tanács 60-at zárt le, ami az ilyen ügyek 67,41 százalékát teszi ki ( $60/89 = 0,6741$ ). Kiemelendő még, hogy a már említett biztosító elleni kártérítési perek közül önmagában az A és az S jelű tanács 107-et fejezett be ( $107/270 = 0,3962$ ), a főleg egészségügyi kártérítési perekben érdekelt O és V tanács pedig 37 ilyen ügyet, ami ezek 41,57 százaléka ( $37/89 = 0,4157$ ). A leginkább koncentrálódó ügyek a vagyonszociális perek (összesen 35), amelyek közül 21 pert mindössze két tanács, a K és az N jelű fejezett be ( $21/35 = 0,6$ ). Azaz a korábban kiemelt tanácsok létszámarányukat lényegesen meghaladó százalékban vettek részt a vizsgált négy ügyminőségbe tartozó eljárások befejezésében, és minden valószínűség szerint jelenleg is hasonló arányban érkeznek hozzájuk ilyen ügyek a specializáció – szakmai indokok miatt helyeselhető – fenntartása érdekében.

4. Az elemzés nem igazolta azt az előzetes várakozást, hogy az általunk górcső alá vett, 5 éven túl folyamatban levő ügyekkel jobban terhelt tanácsok előtt befejeződött, vizsgált négy ügyminőségbe tartozó perek időtartama meghaladja a kontrollcsoport által befejezett hasonló perekét. Éppen ellenkezőleg: a vizsgált tanácsok által befejezett perek átlagos hossza (1 237,66 nap) még kissé rövidebb is, 96 százaléka a kontrollcsoporténak (1 291,11 nap). Különbségük a szórások ismertett okokból magas értékei miatt azonban nem szignifikáns, tehát a vizsgált tanácsok és a kontrollcsoport által befejezett perek időtartama statisztikai értelemben nem tér el egymástól. Vagyis, az egyes tanácsok által befejezett perek átlagos hosszának bizonyosan nincs jelentősége az 5 éven túli ügyek referádán<sup>34</sup> belüli jelenlegi arányának szempontjából. Az elemzésünkbe vont ügytípusokat a kontrollcsoportba sorolt tanácsok is rendszerint hasonló, sőt még kissé hosszabb idő alatt fejezik be; ennek ellenére az 5 éven túli ügyeik aránya alacsonyabb.

<sup>34</sup> Az adott tanács előtt folyamatban levő összes ügy megjelölésére használt szakkifejezés.

A vizsgált tanácsokat mint egységesen kezelt csoportot tehát a befejezett ügyek pertartama nem különbözteti meg a kontrollcsoporttól, azaz a kiválasztásuk szempontjából az nem volt valós csoportképző ismérv. Ebből következően a kiinduló hipotézist el kell vetnünk, és le kell vonnunk azt a következtetést, hogy nem a perek nehézkesebb, szakszerűtlen, elhúzódó befejezése miatt több a vizsgált tanácsok folyamatban levő ügyei között az 5 évnél régebbi. A pontos ok feltárása újabb – a tanulmány alapját képezőkön túl egyéb adatokból kiinduló – vizsgálatokat igényel.

5. Az előző pontban leírtakra tekintettel vizsgáltuk meg azt, hogy milyen más csoportosítás jöhetne szóba a tanácsok által befejezett perek időtartamának hatékony vizsgálata érdekében. A 2. ábra jól illusztrálja, hogy a tanácsok többségét a főátlaghoz közeli átlagos pertartam jellemzi, és közülük csak viszonylag kevés tér el jelentősen attól. Az 1. táblázatból az is kiderül, hogy a legmagasabb pertartamátlaggal jellemezhető 5 tanács (Á, G, GY, P és SZ) befejezett ügyeinek száma összesen csupán 8 volt, a kiugróan alacsony pertartamú ügyeket „felmutató” 5 tanácsnak (Ő, T, Ü, X és W) pedig mindössze 12 ügye került a vizsgálatba. A vizsgált tanácsok közül csak 5 (C, L, Z, O és V) pertartamainak átlaga haladja meg a főátlagot (1 271,73 nap), de az eltérés még a V jelű tanács (átlaga 1 417,7 nap) esetében sem szignifikáns. Viszont 4-é (H-é, DZ-é, Ú-é és Y-é) a főátlag alatti, melyek közül az Ú-é, valamint a DZ-é (1 039,83, illetve 927,11 nap) jelentős mértékben, szignifikánsan alacsonyabb annál. A 9 vizsgált tanácsból tehát pereik átlagos időtartama alapján biztosan egy sincs az átlag felett, kettő (DZ és Ú) viszont bizonyosan alatta van.

A kontrollcsoportba sorolt, de a főátlagtól jelentékenyebb eltérést mutató tanácsokra elvégzett egymintás *t*-próbák eredménye alapján teljes bizonyossággal levonható az a következtetés, hogy a ZS jelű tanács pertartamainak átlaga szignifikánsan kisebb a főátlagnál. Bár az Ü jelű tanács esetében 0,05-os szignifikanciaszint mellett az egymintás *t*-próba statisztikailag nem igazolta, hogy a pertartamok átlaga a főátlagtól alacsonyabb lenne, ez mégis erősen valószínűsíthető ( $p = 0,071$ ). A szintén a kontrollcsoportba sorolt Q jelű tanács befejezett pereinek időtartama azonban – egyedülként a csoport összes tanácsa közül – szignifikáns mértékben meghaladja a főátlagot. Tehát a várakozásokkal ellentétben a kontrollcsoportba is került olyan tanács, amelynek pertartamai az 5 éven túl folyamatban levő ügyeinek alacsony aránya ellenére hosszabbak.



6. Az 1. táblázat alapján azt is megállapítottuk, hogy a vizsgálat tárgyát képező ügyek korántsem képeznek homogén csoportot a pertartamok szempontjából. Az egyes ügyminőségekbe tartozó ügyek különbözőségét az elvégzett Kruskal–Wallis-teszt egyértelműen igazolta ( $p = 0,000$ ). Levonható tehát az a következtetés, hogy lehet, sőt érdemes különbséget tenni tárgyuk szerint az egyes polgári perek között, és azokat különböző ügyminőségekbe sorolni, hiszen azok időtartamuk tekintetében jelentősen eltérnek egymástól. Ez minden bizonnyal a befejezésükhöz szükséges bírói munka mennyiségével is összefüggésben áll. Erre tekintettel javasoljuk figyelembe venni az ügyminőséget a bírómunkateher-mérés (Örkényi [2013]), valamint az ügyek bírák közötti elosztása és a várható bírói munkaidőigényt kifejező súlyszámok kialakítása során (a polgári ügyszakban bizonyosan).

A biztosító elleni kártérítési és a tulajdonjogi perek átlagos időtartama (1 212,83 és 1 230,35 nap) az összes per átlagos időtartamánál kissé rövidebb, míg az egészségügyi kártérítési és a vagyonszociális pereké (1 494,34 és 1 464,00 nap) hosszabb. Az egymintás  $t$ -próba alapján a csoport főátlagához képest vett különbség az egészségügyi kártérítési pereknél szignifikáns, azaz ezek valóban nehezebben befejezhetők a vizsgált perek összességéhez képest. A vagyonszociális perek nem mutatnak szignifikáns eltérést, de esetükben a  $p = 0,110$  valószínűségi szint azt jelenti, csak 11 százalék annak az esélye, hogy tévednénk, ha a vagyonszociális pereket az átlagostól nehezebb pereként fogadnánk el.

A rövidebb időtartamú ügyek ugyan a főátlagnál nem voltak szignifikáns mértékben rövidebbek, mégis valószínű ( $p = 0,076$ ), hogy a tulajdonjogi perek általában rövidebb ideig tartanak, mint az általunk vizsgált többi per.

7. A vagyonszociális perek viszonylag alacsonyabb esetszámára (35 per), az egészségügyi kártérítési ügyek néhány tanácsnál való koncentrálására (7 vagy annál több ügy volt az A, Í, J, O és V jelű tanácsoknál), valamint arra tekintettel, hogy a kétmintás  $t$ -próbával nem volt igazolható a különbség e két ügyminőség pertartamainak átlaga között, célszerű ezek együttes kezelése. Indokolt a másik két ügyminőséget is együtt tanulmányozni, mivel ezeknek a pertartamai között sem mutatható ki statisztikai különbség. (Lásd a 3. ábrát.) Erre tekintettel a további vizsgálatok során a két, főátlaghoz két oldalról közelítő, de attól szignifikánsan nem elkülönülő csoportot (tulajdonjogi, illetve vagyonszociális perek) a legalacsonyabb (biztosító elleni kártérítési perekkel) és a legmagasabb átlagot mutató csoporttal (egészségügyi kár-

térítési perekkel) egyesítettük, létrehozva a rövidebb és a hosszabb pertartamú ügyek csoportját. Az így kialakított két csoportba tartozó ügyek pertartamainak átlaga (1 485,77 és 1 221,37 nap) szignifikáns különbséget mutat.

8. A korábbiak alátámasztják, hogy a főátlaghoz képest a vizsgált tanácsok nem szignifikánsan ( $p = 0,369$ ) rövidebb pertartama (1 237,66 nap) annak a következménye, hogy a hosszabb pertartamú ügyeket az azokra jellemző 1 485,77 napos átlagnál kissé hosszabb (1 511,7 nap), a rövidebb pertartamúakat viszont az 1 221,37 napos átlagnál jóval rövidebb idő (1 144,23 nap) alatt fejezik be. Ez a különbség ugyan sem a rövidebb, sem a hosszabb időtartamú ügyek esetében nem szignifikáns, de az előbbieknél fennállása  $p = 0,063$  szinten valószínű. Tehát az előzetes várakozásokkal ellentétben az összes ügyhöz hasonlóan a rövidebb időtartamúakat tekintve is inkább az a valószínű, hogy a vizsgált tanácsok pereinek pertartama rövidebb, mint a kontrollcsoporté. Így levonható az a következtetés, hogy a vizsgált csoportba tartozó tanácsoknál az összes ügy tekintetében mért kissé rövidebb pertartamok a főátlagnál rövidebb időtartamú ügyek esetében majdnem bizonyosan kimutatható alacsonyabb pertartamoknak köszönhetőek.

Ebből viszont az is következik, hogy a vizsgált tanácsok és a kontrollcsoport összes ügyének pertartamátalaga – az egyes ügyminőségek pertartamátalaga közötti jelentős különbségekre tekintettel – csak akkor lenne direkt módon összehasonlítható, ha a két csoportban azonos lenne a hosszabb és a rövidebb pertartamú ügyek aránya.

A végső következtetések levonása előtt ezért azt is vizsgálni kellett, hogy a vizsgált tanácsok és a kontrollcsoport esetében azonos volt-e az összes peren belül a hosszabb pertartamú ügyek csoportjába tartozók aránya. A 6. táblázat adatai alapján e mutató értéke 25,4 százalék ( $60/236 = 0,254$ ), tehát szignifikánsan magasabb a kontrollcsoport 15,4 százalékához képest. A vizsgált tanácsok pertartamátalaga úgy (igaz nem szignifikáns mértékben) alacsonyabb, mint a kontrollcsoporté, hogy a vizsgált időszakban ügyeik közül nagyobb volt a hosszabb pertartamúak közé sorolható, vélhetően nehezebb ügyek aránya. Ez még inkább arra utal, hogy a vizsgált tanácsok egyes ügyeinek pertartama semmi esetre sem magasabb, sőt, valószínűleg inkább alacsonyabb, mint a kontrollcsoporté.

Ha a vizsgált tanácsok ügyei között is csak a kontrollcsoportban számított 15,4 százalékban fordultak volna elő a hosszabb pertartamú ügyek (azaz a tényleges 60-nal szemben csak  $236 \cdot 0,154 = 36,39$ , felfelé kerekítve 37 hosszabb pertartamú ügyük lett volna), akkor a vizs-

gált tanácsok átlagos pertartama 1 201,84 nap lenne  $((37 \cdot 1\,511,7 + (236 - 37) \cdot 1\,144,23) / 236 = 1\,201,84)$  szemben a tapasztalt 1 237,66 nappal. Ezt figyelembe kell venni, amikor azt a tényértékeljük, hogy a kontrollcsoport és a vizsgált tanácsok pertartamátla közötti különbség nem szignifikáns.

Mindemellett azt is kijelenthetjük, hogy a tanácsok szakosítása, a specializáció összességében kedvezően hat az ügyek pertartamára. Nem lenne helyes tehát, ha a vizsgált tanácsok előtt folyamatban levő, hosszabb pertartamú ügyek számának kedvezőtlen igazgatási megítélése az ügyek véletlenszerű elosztásának, a teljesen automatikus szignálásnak a bevezetésére és a specializáció megszüntetésére vezetne. Ha a vizsgált tanácsok szakmai tevékenysége más adatokkal igazoltan esetleg mégsem kielégítő, akkor egyéb eszközöket kell keresni a probléma orvoslására. A vizsgált pereket gyorsabban intézik azok a bírák, akik sokat intéznek belőlük. Igaz tehát a megállapítás, gyakorlat teszi a mestert.

9. A rövidebb és a hosszabb pertartamú ügyek különbözőségére tekintettel azt is meg kellett vizsgálni, hogy mely tanácsok pereinek összetétele és időtartama tér el az átlagtól. Egyetlen tanácsról sem lehetett kimutatni, hogy az általa befejezett perek időtartama meghaladná a hosszabb időtartamú perek átlagát (1 485,77 nap), bár a K jelű tanácsnál ennek nagy a valószínűsége. A „másik irányban” elvégzett egymintás *t*-próba szerint egyik tanács sem fejezi be hosszabb időtartamú ügyeit az átlagnál szignifikánsan rövidebb idő alatt. Még az N jelű tanács pertartamainak átlaga (1 217,27 nap) sem alacsonyabb szignifikánsan a csoportátlagnál, de a valószínűségi szint ez esetben is viszonylag magas ( $p = 0,103$ ), noha az elemszám nagyon kicsi ( $n = 15$ ).

A rövidebb pertartamú ügyek átlagát (1 221,37 nap) kizárólag a kontrollcsoportba sorolt Q jelű tanács ügyeinek átlagos pertartama (1 728,58 nap) haladja meg szignifikáns mértékben. Mivel szerencsés módon e tanács valamennyi (12) ügye biztosító elleni kártérítési ügy volt, ezért az 1 728,58 napot az összes ilyen per átlagával (1 212,83 nap) is összevethettük: Q értéke az utóbbit 41,52 százalékkal haladja meg. Ez alapján tehát egyértelmű, hogy a Q jelű tanács a biztosító elleni kártérítési perek tekintetében erősen „kiugrik” a többi tanács közül. A szintén a kontrollcsoportba sorolt D jelű tanács esetében ugyanakkor teljes bizonyossággal nem állapítható meg, hogy a pertartamok átlaga (1 561,15) valóban meghaladja a rövidebb időtartamú perek átlagát, de ennek nagy a valószínűsége ( $p = 0,109$ ). Mivel e tanács kizárólag tulajdoni pereket fejezett be, így az 1 561,15 értékét össze-

vetve az összes ilyen ügy 1 230,35 napos átlagával megállapíthatjuk, hogy bár az meghaladja az utóbbit, a két adat viszonylag kis különbsége miatt valószínűleg még kevésbé szignifikáns az eltérés. A „másik irányban” végrehajtott egymintás  $t$ -próba szerint a DZ és a ZS jelű tanács pertartamainak átlaga szignifikáns mértékben kisebb a rövidebb időtartamú perek átlagától. Az Ű jelű tanács esetén ez szintén erősen valószínű ( $p = 0,100$ ), bár ennek a tanácsnak csak kisszámú (6), de normál eloszlású ügye szerepelt a vizsgálatban.

10. Egyes tanácsok tevékenységének jellemzőit a 7. táblázatban foglaltuk össze. Kijelenthető, hogy a vizsgált tanácsok egyikéről sem lehetett kimutatni statisztikai bizonyossággal, hogy az általuk befejezett perek időtartama – az előzetes várakozásoknak megfelelően – meghaladja a főátlagot. Sőt, az Ű és a DZ jelű tanácsok esetében az előzetes feltételezéseinkkel ellentétben éppen azt állapítottuk meg, hogy pereik bizonyosan rövidebbek annál. Ennek a DZ jelű tanács esetében főleg az volt az oka, hogy a rövidebb tartamú ügyeit a többi tanácsnál szignifikánsan rövidebb idő alatt fejezte be. Az Ű jelű tanács esetében e tekintetben nem volt kimutatható szignifikáns különbség, hosszabb időtartamú ügye pedig csak egy – kiugróan rövid pertartamú (128 nap) – volt, mely az egészségügyi kártérítési perek közül a legrövidebb, és az összes ügy közül is a 9. legrövidebb. Ez a tanács 24 ügyének átlagát 1 039,83-ra csökkentte, holott nélküle az 1 079,48 nap lenne. A pertartamainak eloszlása azonban még így is normális.

A kontrollcsoportba sorolt Q jelű tanácsról azonban kimutatta az elemzés, hogy a biztosító elleni kártérítési pereinek kiemelkedően hosszú, (az ilyen tárgyú, rövidebb időtartamú, de még a hosszabb időtartamú ügyek közé sorolt mindkét ügyminőség átlagát is magasan meghaladó) átlagos időtartama (1728,58 nap) szignifikánsan meghaladja a főátlagot. A tanács ügyeinek pertartama 1 189 és 2 650 nap között szóródik; az utóbbi érték a biztosító elleni kártérítési ügyek között a 2. legmagasabb, de a tanács ügyei ezzel együtt is normál eloszlásúak, tehát a kapott eredményt el kell fogadnunk. A kontrollcsoportból az összes ügy alapján csak a ZS jelű tanácsról lehetett bizonyosan, az Ű jelű tanácsról pedig nagy valószínűséggel kimutatni, hogy ügyeiket az átlagosnál rövidebb idő alatt fejezik be. Ez mindkét tanács esetén arra vezethető vissza, hogy a rövidebb pertartamú ügyeik az átlagnál bizonyosan, illetőleg a valószínűség szintjén rövidebb időtartamúak. Azt is feltártuk, hogy a D jelű tanács a rövidebb időtartamú ügyeit valószínűleg az átlagnál lassabban fejezi be, de ez az összes ügye tekintetében nem eredményez kimutatható eltérést. Úgyszintén hatásta-

lan az összes ügyet tekintve az, hogy a K jelű tanács az átlagnál lassabban, az N jelű tanács pedig az átlagnál gyorsabban fejezi be a hosszabbnak számító ügyeit.

7. táblázat

*Egyes tanácsok által befejezett ügyek pertartama a rövidebb és a hosszabb ügyek pertartamának átlagához képest, statisztikai próbák alapján*  
(Length of finished judicial proceedings compared with the average length of shorter/longer cases, based on statistical tests)

| Tanács csoport                     | Tanács betűjele | Hosszabb pertartamú ügyek | Rövidebb pertartamú ügyek | Összes ügy               |
|------------------------------------|-----------------|---------------------------|---------------------------|--------------------------|
| Vizsgált tanácsok                  | Ú               | n. a.                     | nincs különbség           | biztosan alacsonyabb     |
|                                    | DZ              | n. a.                     | biztosan alacsonyabb      | biztosan alacsonyabb     |
| Kontrollcsoportba tartozó tanácsok | D               | n. a.                     | valószínűleg magasabb     | nincs különbség          |
|                                    | K               | valószínűleg magasabb     | nincs különbség           | n. a.                    |
|                                    | N               | valószínűleg alacsonyabb  | n. a.                     | n. a.                    |
|                                    | Ü               | n. a.                     | valószínűleg alacsonyabb  | valószínűleg alacsonyabb |
|                                    | Q               | n. a.                     | biztosan magasabb         | biztosan magasabb        |
|                                    | ZS              | n. a.                     | biztosan alacsonyabb      | biztosan alacsonyabb     |

11. Az összes tanács közül tehát – a hosszabb pertartamai miatt – kizárólag a Q jelű tanács érdemel igazgatási szempontból figyelmet. A vizsgált tanácsok helyett emellett még a kontrollcsoportba tartozó D és K jelű tanácsok tevékenységét lenne érdemes tanulmányozni, mivel azok rövidebb, illetve hosszabb pertartamú ügyeinek intézése lassabb az átlagnál. Ezekkel szemben figyelemre méltónak tekinthetők az Ú, DZ és ZS jelű tanácsok átlagosnál rövidebb pertartamai. A rendelkezésre álló adatok alapján nem, csak egy vélhetően rendkívül összetett igazgatási, szakmai és statisztikai kutatás után lehetne következtést levonni arra nézve, hogy mi az oka az egyes tanácsokban tapasztalt, átlagtól eltérő pertartamoknak. Az azonban bizonyos, hogy indokolatlan lett volna minden további vizsgálat nélkül igazgatási intézkedéseket kezdeményezni a vizsgált tanácsok ellen.

Ha csak az ügyek számát vesszük figyelembe, és azokat nem súlyozzuk a befejezésükhöz szükséges munkaidő alapján, akkor kizárólag nagy körültekintéssel lehet a szakmai színvonal emelése érdekében

bizonyos ügytípusokra specializálni a tanácsok tevékenységét, mert nem tudjuk közöttük a munkaterhet egyenlően elosztani.

12. A legfontosabb – jelen vizsgálaton túlmutató – következtetésünk az, hogy a megalapozott bírósági igazgatási döntések meghozatala előtt nem mellőzhető a statisztika eszközeinek igénybevétele, mert ezzel csökkenthető a hibás döntések kockázata. Így például az 5 évnél hosszabb ideig tartó folyamatos ügyek aránya ismeretében scatter plot diagram, illetőleg kapcsolatvizsgálati módszerek segítségével egyszerűen vizsgálható és igazolható egyes tanácsok jellemző pertartamai és az 5 éven túli ügyeik aránya közötti összefüggés megléte és erőssége.

## Irodalom

- KÖVÉR Á. [2002]: A büntető igazságszolgáltatás működésének költségösszefüggései. In: *Irk F.* (szerk.): *Kriminológiai tanulmányok*. 39. sz. Országos Kriminológiai Intézet. Budapest. 239–279. old. [https://www.okri.hu/images/stories/KT/kt39\\_2002\\_sec.pdf](https://www.okri.hu/images/stories/KT/kt39_2002_sec.pdf)
- ÖRKÉNYI L. [2010]: Az ítélkezés időszerűtlenségének okai és a lehetséges megoldások a Fővárosi Bíróság polgári elsőfokú csoportjában. *De Jure*. 5–6. sz. 27–44. old.
- ÖRKÉNYI L. [2013]: A bírósági ügyek munkaidőigényének mérése. *Statisztikai Szemle*. 91. évf. 5. sz. 498–522. old. [http://www.ksh.hu/statszemle\\_archive/2013/2013\\_05/2013\\_05\\_498.pdf](http://www.ksh.hu/statszemle_archive/2013/2013_05/2013_05_498.pdf)
- SIPES, D. A. – ORAM, M. E. – THORTON, M. A. – VALLUZZI, D. J. – VAN DUIZEND, R. [1988]: *On Trial: The Length of Civil and Criminal Trials*. National Center for State Courts. Williamsburg.
- WAN, W.-Y. – WEATHERBURN, D. [2017]: The determinants of trial duration: a preliminary study. *Crime and Justice Statistics – Bureau Brief*. No. 127. NSW (New South Wales) Bureau of Crime Statistics and Research. Sydney.
- WEATHERBURN, D. – FITZGERALD, J. [2015]: Trial court delay and the NSW District Criminal Court. *Crime and Justice Bulletin*. No. 184. NSW Bureau of Crime Statistics and Research. Sydney. <https://core.ac.uk/download/pdf/30671316.pdf>